

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO
KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

2024 m. VEIKLOS ATASKAITA

TURINYS

VADOVO PRANEŠIMAS	3
-------------------------	---

I SKYRIUS

VEIKLOS TIKSLO ĮGYVENDINIMAS	4
------------------------------------	---

II SKYRIUS

1 PROGRAMA. NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO PRIEŽIŪROS BEI VARTOJIMO PREVENCIJOS UŽTIKRINIMAS	8
---	---

1 uždavinys

Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą.....	8
---	---

2 uždavinys

Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų paklausą ir žalą	10
---	----

3 uždavinys

Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlą	12
--	----

4 uždavinys

Užtikrinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo ir jam mažinti skirtų priemonių efektyvumo stebėseną	27
---	----

5 uždavinys

Dalyvauti formuojant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo politiką.....	36
--	----

2 PROGRAMA. NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS VALDYMO PROGRAMA	38
---	----

VADOVO PRANEŠIMAS

2024 m. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD) aktyviai dirbo siekdamas sveikesnės ir saugesnės visuomenės, kurioje kiekvienas žmogus gali išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos.

NTAKD ypatingą dėmesį skyrė bendradarbiavimo su savivaldybių administracijomis stiprinimui – sukurta NTAKD ir savivaldybių bendradarbiavimo tinklas padėjo užtikrinti, kad kiekvienoje savivaldybėje būtų atsakingas asmuo, koordinuojantis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje. Organizuotų susitikimų su savivaldybių atstovais metu buvo išsiaiškinti poreikiai, sutartas bendradarbiavimo formatas, NTAKD organizavo mokymus paskirtiems savivaldybių atstovams.

Poveikio rodiklių pokyčiai rodo, kad laukia dar daug darbo – dideliu iššūkiu išlieka tabako ir elektroninių cigarečių vartojimo tarp jaunimo mažinimas, todėl ypatingas dėmesys buvo skirtas prevencijai mokyklose ir bendruomenėse gerinti: bendradarbiaujant su institucijomis kurtas vienodas reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo algoritmas mokyklų bendruomenėms.

Kita svarbi 2024 m. NTAKD veiklos sritis – įgyvendinti absoliutaus alkoholio reklamos draudimą. Alkoholio reklama sukelia neigiamą visuomenės reakciją, skatina alkoholio prieinamumą ir vartojimą, ypač tarp jaunimo, bei gali kurti klaidingą įvaizdį, kad alkoholis yra sėkmingo gyvenimo, gero laisvalaikio ar socialinio prestižo dalis. NTAKD organizavo susitikimus su socialiniais partneriais, siekdamas, kad verslo subjektai, taikydami rinkodaros priemones, prisiimtų socialinę ir teisinę atsakomybę ir taip būtų išvengta galimų priežiūros institucijų krašutinio poveikio priemonių taikymo – baudimo.

Per pastaruosius metus pasikeitė narkotinių ir psichotropinių medžiagų neteisėtos gamybos tendencijos, todėl atsirado naujų kontrolės priemonių poreikis. Narkotinėms medžiagoms gaminti vis dažniau naudojamos naujos cheminės medžiagos, dažnai dar vadinamos „designer precursors“, kurios paprastai neturi teisėto panaudojimo pramonėje ir nėra kontroliuojamos. Tai naujos, specialiai tik narkotikams gaminti sukurtos medžiagos. NTAKD 2024 m. tikslingai ir efektyviai atlikti planiniai, neplaniniai ir kompleksiniai ūkio subjektų veiklos patikrinimai užtikrino greitą galimai įtartinų sandorių nustatymą ir operatyvų bendradarbiavimą su kompetentingomis institucijomis. Be to, aktyvi naujų psichoaktyviųjų medžiagų (toliau – NPS) stebėseną ir efektyvus tarpinstitucinis bei tarptautinis bendradarbiavimas leido greitai pritaikyti rinkos ribojimo priemones pavojingoms NPS, taip prisidedant prie visuomenės sveikatos ir saugumo didinimo Lietuvoje.

Taip pat NTAKD užtikrina, kad ūkio subjektai turėtų galimybę visus prašymus gauti NTAKD išduodamų 26 rūšių licencijas, leidimus ir pažymėjimus pateikti elektroniniu būdu. Naudodamas įvairias informacines ir mokomąsias priemones, NTAKD siekia didinti ūkio subjektų, elektroniniu būdu teikiančių prašymus gauti administracines paslaugas, skaičių. Įgyvendindamas administracinių elektroninių paslaugų plėtrą, 2024 m. NTAKD inicijavo jau sukurtų elektroninių paslaugų teikimo proceso tobulinimą, prioritetą teikiant greitesniam informacijos gavimui iš valstybės informacinių sistemų ir registrų.

NTAKD ir toliau glaudžiai bendradarbiauja su atsakingomis institucijomis kartu įgyvendinant Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 m. strateginį tikslą, siekiant kurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ir bendruomenės narių sveikata, socialine bei ekonomine gerove.

Esame pasiryžę tęsti šias iniciatyvas, kad kiekvienas visuomenės narys turėtų galimybę gyventi sveikesnėje ir saugesnėje aplinkoje.

Rita Sketerskienė

NTAKD direktorė

I SKYRIUS

VEIKLOS TIKSLO ĮGYVENDINIMAS

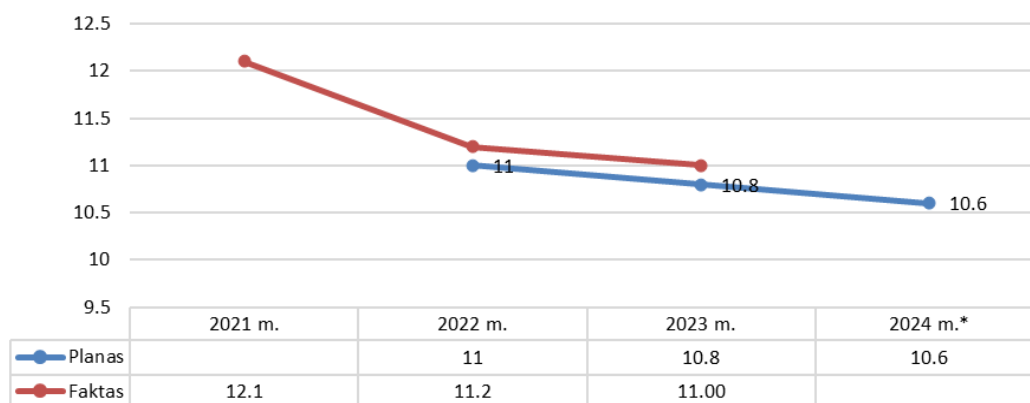
NTAKD veiklos tikslas – sukurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, taip pat sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove.

1 lentelė. Veiklos tikslo „Sukurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, taip pat sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove“ poveikio rodikliai

Poveikio rodiklis (matavimo vienetai)	Pradinė poveikio rodiklio reikšmė (metai)	Faktinės poveikio rodiklio reikšmės			Siektina poveikio rodiklio reikšmė	Nacionaliniame pažangos plane nustatyta siektina poveikio rodiklio reikšmė	
		2022 metai	2023 metai	2024 metai	2024 metai	2025 m.	2030 m.
1	2	3	4	5	6		
<p>Legalų alkoholinių gėrimų suvartojimas, tenkantis vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui (litrais, absoliutaus (100 proc.) alkoholio)</p> <p>(šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, 2024 m. duomenys bus skelbiami 2025 m. II ketv.)</p>	12,1 (2021 m.)	11,2	11,0	-	10,6	Netaikoma	
<p>15–64 metų Lietuvos gyventojų, nurodžiusių, kad rūkė tabako gaminius per paskutinį mėnesį, dalis (proc.)</p> <p>(šaltinis: Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tyrimas, 2021 m. tyrimo duomenys. Tyrimas atliekamas kas ketveri metai, kitas tyrimas bus atliktas 2025 m.)</p>	34,9 (2021 m.)	-	-	-	24,0	Netaikoma	
<p>Lietuvos gyventojų, per paskutinius 12 mėn. vartojusių narkotines ir psichotropines medžiagas, dalis (proc.)</p> <p>(šaltinis: Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tyrimas, 2021 m. tyrimo duomenys. Tyrimas atliekamas kas ketveri metai, kitas tyrimas bus atliktas 2025 m.)</p>	4,5 (2021 m.)	-	-	-	4,5	Netaikoma	
<p>15–16 metų amžiaus mokinių, bent kartą per paskutines 30 dienų rūkusių elektronines cigaretes, dalis (proc.)</p> <p>(šaltinis: Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tyrimas ESPAD, 2024 m. tyrimo duomenys)</p>	31,5 (2019 m.)	-		19,2	26,0	Netaikoma	

Legalaus alkoholio suvartojimas – tai mažmeninėje prekyboje ir maitinimo įmonėse įsigytų alkoholinių gėrimų kiekis litrais, įvertinus į Lietuvą atvykusių turistų ir išvykusių Lietuvos gyventojų įsigytą alkoholį, perskaičiuotas į absoliutų alkoholį (100 %) ir tenkantis vienam gyventojui arba vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2023 m. vienam 15 metų ir vyresniam šalies gyventojui teko 11 litrų suvartoto absoliutaus alkoholio. Tai yra 0,2 litro mažiau nei 2022 m. (žr. 1 pav.). Legalaus alkoholio suvartojimas Lietuvoje 2023 m. buvo mažiausias per pastarąjį dešimtmetį. Faktinė šio rodiklio 2024 m. reikšmė bus paskelbta 2025 m. II ketv., todėl nėra žinoma, ar planuota 2024 m. reikšmė buvo pasiekta.

1 pav. *Legalių alkoholinių gėrimų suvartojimas, tenkantis vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui, litrais absoliutaus (100 proc.) alkoholio*

Faktiniai duomenys bus paskelbti 2025 m. II ketvirtį

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

2021 m. NTAKD užsakymu vykdyto psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo bendrojoje populiacijoje tyrimo rezultatai parodė, kad bent kartą per paskutinį mėnesį rūkė (cigaretės, cigarus, pypkes) 34,9 proc. 15–64 m. amžiaus respondentų. Bent kartą per paskutinius 12 mėnesių narkotines medžiagas vartojo 4,5 proc. 15–64 m. amžiaus respondentų. Tyrimas atliekamas kas ketveri metai, kitas tyrimas bus atliktas 2025 m.

2024 m. NTAKD organizuoto Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimo (toliau – ESPAD) rezultatai parodė, kad elektronines cigarettes per pastarąsias 30 dienų iki apklausos vartojo 19,2 proc. 15–16 m. amžiaus respondentų. Tyrimas atliekamas kas ketveri metai, kitas tyrimas bus atliktas 2028 m.

II SKYRIUS

NTAKD 2024–2026 M. STRATEGINIO VEIKLOS PLANO PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMAS

2 lentelė. Sveikatos valstybės veiklos srityje įgyvendinamos programos, tęstinės veiklos uždaviniai, jų asignavimai ir kitos lėšos bei poveikio rodikliai

Valstybės veiklos sritys, programos, tęstinės veiklos uždavinio, poveikio rodiklio kodas	Valstybės veiklos sritys, programos, tęstinės veiklos uždavinio, poveikio rodiklio pavadinimas	Asignavimai ir kitos lėšos (tūkst. Eur)			Poveikio rodiklių reikšmės						
		Planas (įskaitant patikslinimus)	Vykdymas	Plano įvykdymo proc.	Faktinė poveikio rodiklio reikšmė		Siektina poveikio rodiklio reikšmė	Faktinė poveikio rodiklio reikšmė	Poveikio rodiklio pasiekimo proc.	Siektina poveikio rodiklio reikšmė	
		2024 m.	2024 m.	2024 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m. (SVP)	2024 m.	2024 m.	2025 m.	2030 m.
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13
11	SVEIKATOS VALSTYBĖS VEIKLOS SRITIS										
11-001	Narkotikų, tabako ir alkoholio priežiūros bei vartojimo prevencijos užtikrinimas (funkcinė programa)	137,0	137,0	100,0							
11-001-11-01	Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą	0,0	0,0	0,0							
E-11-001-11-01-01	Nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirusių asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų (šaltinis: Higienos institutas, 2021 m. tyrimo duomenys, 2024 m. duomenys bus skelbiami 2025 m. II ketv.)				4,0	3,5	2,76	-			
11-001-11-02	Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų paklausą ir žalą	5,0	5,0	100,0							
E-11-001-11-02-01	Lietuvos gyventojų, nurodžiusių, kad yra labai gerai informuoti apie galimas narkotikų, tabako ar alkoholio vartojimo pasekmes, dalis nuo visų apklaustųjų, proc. (šaltinis: Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tyrimas. Tyrimas atliktas 2021 m., todėl 2022–2024 m. reikšmių nėra)				-	-	25,5	-			
11-001-11-03	Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlą	37,0	37,0	100,0							
E-11-001-11-03-01	Įgyvendintų Priežiūros veiklos pažangumo vertinimo tyrimo (Švieslentė) nustatytų priemonių dalis, proc.				100,0	100,0	-	-			

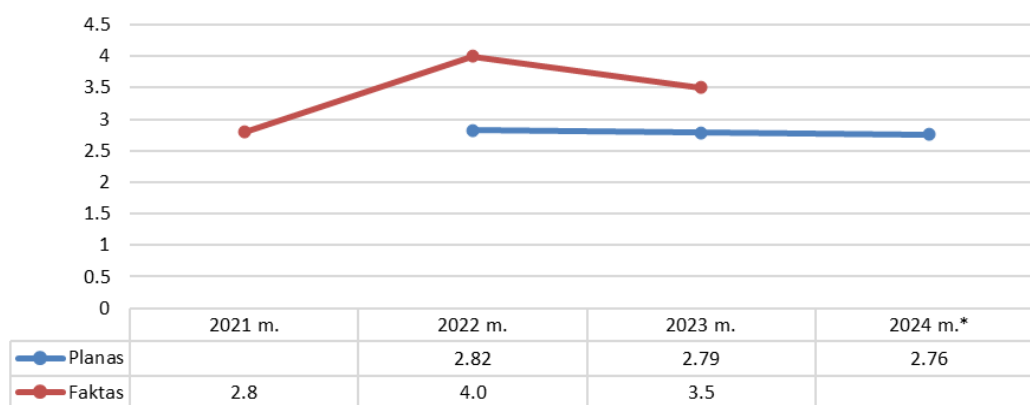
E-11-001-11-03-02	Ūkio subjektų, gerai ir labai gerai vertinančių NTAKD priežiūros veiklą, dalis nuo visų apklausoje dalyvavusių ūkio subjektų, proc.						80	86	107,5		
01-001-11-04	Užtikrinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo ir jam mažinti skirtų priemonių efektyvumo stebėseną	95,0	95,0	0,0							
E-11-001-11-04-01	15–16 m. mokinių, bent kartą vartojusių kanapes, dalis (ne daugiau kaip x procentų ataskaitiniais metais), proc. <i>(šaltinis: Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tyrimas ESPAD, 2024 m. tyrimo duomenys.)</i>				-	-	17,5	11,6			
01-001-11-05	Dalyvauti formuojant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo politiką	0,0	0,0	0,0							
E-11-001-11-05-01	Įvykdytų XVIII LRV programos nuostatų įgyvendinimo plane suplanuotų veiksmų baigtumas, proc.					100	100	100			
1. Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, iš viso											
iš jo:											
1.1. valstybės biudžeto lėšos		137,0	137,0	100,0							
1.2. bendrojo finansavimo lėšos											
1.3. Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos											
1.4. pajamų įmokos ir kitos pajamos											
2. Kiti šaltiniai, išskyrus valstybės valdomų įmonių lėšas ir valstybės kontroliuojamų viešųjų įstaigų lėšas (Europos Sąjungos finansinė parama projektams įgyvendinti ir kitos teisėtai gautos lėšos, nurodant atskirus šaltinius)											
3. Valstybės valdomų įmonių lėšos											
4. Valstybės kontroliuojamų viešųjų įstaigų lėšos											
Iš viso 01 programai (1 +2 + 3+ 4)		137,0	137,0	100,0							
11-002	Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento valdymo programa (Valdymo programa)	1 301,0	1 301,0	100,0							
11-002-12-11	Kokybiškai ir efektyviai valdyti NTAKD žmoniškumus ir finansinius išteklius	1 301,0	1 301,0	100,0							
R-11-001-11-05-01	Ataskaitinio laikotarpio valstybės biudžeto asignavimų išlaidoms ir turtui įsigyti panaudojimo dalis nuo suplanuoto biudžeto, proc.						98,0	99,9	101,9		
1. Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, iš viso											
iš jo:											
1.1. valstybės biudžeto lėšos		1 301,0	1 301,0	100,0							
1.2. bendrojo finansavimo lėšos											
1.3. Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos											
1.4. pajamų įmokos ir kitos pajamos											
2. Kiti šaltiniai, išskyrus valstybės valdomų įmonių lėšas ir valstybės kontroliuojamų viešųjų įstaigų lėšas (Europos Sąjungos finansinė parama projektams įgyvendinti ir kitos teisėtai gautos lėšos, nurodant atskirus šaltinius)											
3. Valstybės valdomų įmonių lėšos											
4. Valstybės kontroliuojamų viešųjų įstaigų lėšos											
Iš viso 11 valstybės veiklos sričiai (1 +2 + 3+ 4)		1 301,0	1 301,0	100,0							

1 PROGRAMA. NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO PRIEŽIŪROS BEI VARTOJIMO PREVENCIJOS UŽTIKRINIMAS

1 UŽDAVINYS

Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą

2 pav. E-11-001-11-01-01 „Nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirusių asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų“

Šaltinis: Higienos institutas

* 2024 m. faktiniai duomenys bus paskelbti 2025 m. II pusmetį

Higienos instituto duomenimis, Lietuvoje 2023 m. nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo mirusių asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų siekė 3,5 atvejo (žr. 2 pav.). Pagal Europos narkotikų ataskaitą, 2023 m. Lietuvoje buvo registruoti 74 mirties atvejai (vyrų – 62, moterų – 12), kurių pagrindinė priežastis buvo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas. Vidutinis mirusiųjų amžius buvo 38,4 m. Baltijos šalyse tokių mirčių skaičiaus didėjimas siejamas su itin stipriu poveikiu pasižyminčių naujų sintetinių opioidų (karfentanilio ar nitazenu) vartojimu¹. Lietuvoje 2023 m. karfentanilis buvo aptiktas 29 asmenų, kurių pagrindinė mirties priežastis buvo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, organuose ir biologiniuose skysčiuose (2021 m. – 16, 2022 m. – 31), o 6 mirties atvejais buvo aptiktas sintetinis katinonas 3-CMC (2 atvejais kartu su karfentaniliu).

1.1 priemonė. Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukeliančių veiksmų kontrolę ir vartojimo prevenciją

Visuomenės informavimas apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasekmes ir sąmoningumo didinimas yra svarbūs prevencijos elementai. NTAKD nuosekliai dirbo siekdamas, kad gyventojai būtų informuojami tikslingai ir metodiškai teisingai, kad jiems būtų pateikiama naujausia informacija.

Metimo rūkyti telefoninės linijos veikla

2024 m. vasario 6 d. Lietuvoje pradėjo veikti Nacionalinė metimo rūkyti telefoninė linija, kurios tikslas – teikti nemokamas pagalbos konsultacijas metantiems rūkyti, taip didinant šių paslaugų įvairovę ir prieinamumą.

1 European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2023), European Drug Report 2023: Trends and Developments, https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en

Per metus įvyko trys svarbūs renginiai:

- 1. Renginyvis visuomenei** – pristatyta Nacionalinės linijos veikla ir paslaugos.
- 2. Renginyvis visuomenės sveikatos biurams** „Kuo kiekvienas galime prisidėti?“ Jo metu pristatytos visos Lietuvoje teikiamos metimo rūkyti paslaugos. Susitikime dalyvavo visuomenės sveikatos biurų, NTAKD, Lietuvos Respublikos sveikatos ministerijos, Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų asociacijos atstovai.
- 3. Renginyvis komunikacijos specialistams** – suburta grupė savivaldybių visuomenės sveikatos biurų komunikacijos specialistų, kurie savo kanalais aktyviai skleidžia informaciją apie Linijos paslaugas.

Linijos viešinimui socialiniuose tinkluose („Facebook“, „Instagram“, „YouTube“) buvo vykdoma komunikacijos kampanija, kuri pasiekė vidutiniškai apie 15 000 vartotojų. Taip pat per „Google Ads“ kampaniją buvo nukreipiama į puslapį nerukysiu.lt, kuris sulaukė 15 000 lankytojų. Rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais reklama buvo rodoma lauko ekranuose (advert.lt tinklas), o vaizdo ir garso klipai transliuoti per Lietuvos nacionalinę televiziją, regioninius radijus (11 stočių) bei publikuoti 22 regioniniuose laikraščiuose. Internetinė reklama LRT internetiniame puslapyje pasiekė apie 80 000 lankytojų.

Linijos veiklos rezultatai:

- nuo vasario 6 d. iki gruodžio 31 d. Nacionalinė linija sulaukė 1403 skambučių, iš kurių 85 klientai užsisakė perskambinimo paslaugą;
- puslapis nerukysiu.lt sulaukė 15 000 lankytojų;
- „Facebook“ paskyroje paskelbtos 48 žinutės ir organizuoti 3 konkursai, kurie sulaukė didelio vartotojų susidomėjimo.

Linijos žinutės ir informacija buvo orientuota į darbingo amžiaus žmones, skatinant juos mesti rūkyti, taip pat buvo dalijamasi aktualia informacija apie rūkymo žalą bei prevencijos priemones.

Nors planuotas 2000 skambučių skaičius nebuvo pasiektas, tačiau paslaugų žinomumo didinimo veikla reikšmingai pakėlė visuomenės domėjimąsi rūkymo metimo pagalba ir paslaugų prieinamumu Lietuvoje.

Geresniam tikslinių grupių informavimui naudojamos interneto svetainės www.askritiskas.lt ir www.kaveikiavaikai.lt. Atnaujinta interneto svetainė www.askritiskas.lt 2024 m. sulaukė beveik 8 tūkst. lankytojų, o socialiniame tinkle „Facebook“ tikslinei auditorijai paskelbtos 39 informacinės žinutės, susijusios su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žala, prevencija, turiningo laisvalaikio praleidimo būdais. Atnaujinta svetainė www.kaveikiavaikai.lt sulaukė beveik 3 tūkst. lankytojų. Socialinėje svetainės „Facebook“ paskyroje tikslinei auditorijai buvo paskelbtos 37 žinutės, tarp jų 4 konkursai, skirti didinti tėvų informuotumą apie psichoaktyviųjų medžiagų prevenciją, įsitraukimo į ją svarbą ir kaip kalbėtis su vaikais šia tema.

2 UŽDAVINYS

Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų paklausą ir žalą

2.1 priemonė. Plėtoti ir didinti mokslo įrodymais grįstų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, ankstyvosios intervencijos priemonių įvairovę, pasiūlą, aprėptį ir prieinamumą

Bendradarbiavimo su savivaldybių administracijomis stiprinimas

2024 m. didžiausias dėmesys buvo skirtas stiprinti NTAKD bendradarbiavimą su savivaldybių administracijomis. NTAKD sukūrė bendradarbiavimo tinklą su savivaldybių administracijomis, kad būtų veiksmingai sumažintas psichoaktyviųjų medžiagų (toliau – PAM) vartojimas ir stiprėtų tarpusavio bendradarbiavimas. Tinklo tikslas – mažinti PAM vartojimą, remiantis įrodymais grįstomis intervencijomis ir gerosios praktikos dalijimusi, taip stiprinant savivaldybių atsakus į šias problemas. Kiekviena administracija delegavo kontaktinius asmenis, kurie užtikrins glaudų bendradarbiavimą, dalyvaus tinklo susitikimuose ir prisidės prie šio tinklo misijos įgyvendinimo – skatinti aktyvų savivaldybių bendradarbiavimą, dalytis patirtimi, gerąja praktika ir žiniomis bei stiprinti vietos specialistų pajėgumus, siekiant pagerinti PAM prevencijos kokybę ir efektyvumą.

Suorganizuoti 2 NTAKD ir savivaldybių administracijų tinklo narių susitikimai:

- 2024 m. rugsėjo 11 d. vyko susitikimas-diskusija „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija savivaldybėse, bendradarbiavimo svarba ir perspektyvos“. Susitikime dalyvavo 46 savivaldybių administracijų deleguoti atstovai, koordinuojantys psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos klausimus. Renginio metu pasidalyta žiniomis, turimomis patirtimis ir susitarta dėl bendro darbo siekiant nacionalinių tikslų narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais.
- 2024 m. lapkričio 18 d. vyko darbinis susitikimas, skirtas susitarti dėl tinklo veiklos, darbo grupių bei patirties mainų.

Prevencijos kokybės gerinimas

Siekiant vykdyti įrodymais grįstą ir kokybišką PAM vartojimo prevenciją, diegiama Europos Sąjungos narkotikų agentūros (toliau – EUDA) parengta „Europos prevencijos programa“ bei tobulinamos specialistų, koordinuojančių ir vykdančių PAM prevencijos veiklas savivaldybėse, kompetencijos. 2024 m. birželio 6–7 dienomis NTAKD surengė 16 akad. val. mokymus „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės užtikrinimas“. Juose žinias praplėtė 30 specialistų iš 20 savivaldybių – savivaldybių gydytojai ir administracijos atstovai, policijos atstovai, jaunimo reikalų koordinatoriai, visuomenės sveikatos biurų atstovai, socialiniai pedagogai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai, savivaldybių narkotikų kontrolės komisijų nariai, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto bei Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijų, Nacionalinės švietimo agentūros darbuotojai. Gruodžio 16–17 dienomis šie mokymai organizuoti savivaldybių administracijos atstovams, atsakingiems už psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją. Juose dalyvavo 20 specialistų.

Vykdydamas įrodymais grįstos informacijos sklaidą už prevenciją atsakingiems specialistams savivaldybėse, 2024 m. NTAKD didžiausią dėmesį skyrė šioms temoms: elektroninių cigarečių vartojimo prevencija tarp moksleivių bei skirtingų sektorių vaidmuo ir galimybės PAM prevencijoje. Gegužės 23 d. organizuotas susitikimas rūkymo mažinimui aptarti „Kuo kiekvienas galime prisidėti?“, kuriame dalyvavo visuomenės sveikatos biurų atstovai, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento atstovai, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos atstovai, Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų asociacijos atstovai. Taip pat 20-yje savivaldybių organizuoti mokymai, kuriuose pristatyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos principai ir bendruomenės galimybės vykdant šią veiklą.

Algoritmo mokykloms parengimas

Siekiant parengti vienodą algoritmą mokyklų bendruomenėms dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos vykdymo, bendradarbiaujant su institucijomis parengtas LRV nutarimo „Dėl mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir

disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektas. Projektas toliau derinamas su suinteresuotomis institucijomis, kad būtų sukurtas visiems sektoriams tinkamas reagavimo modelis.

Ankstyvosios intervencijos programos jaunimui koordinavimas

Šalies mastu vykdoma Ankstyvosios intervencijos programa yra viena iš pagalbos priemonių 12–18 metų vaikams ir jaunuoliams, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus. Šios programos tikslas – motyvuoti jaunuolius atsisakyti šių medžiagų vartojimo, kol dar nėra susiformavusi priklausomybė. NTAKD, kaip Ankstyvosios intervencijos programos koordinatorius, yra atsakingas už šios programos kokybės užtikrinimą bei specialistų, vykdančių šią programą, kompetencijų tobulinimą. Kad specialistai gautų teorinių žinių bei praktinių įgūdžių, kaip efektyviai dirbti su 12–18 metų amžiaus jaunuoliais, eksperimentuojančiais arba nereguliariai vartojančiais PAM, periodiškai organizuojami mokymai, supervizijos, metodinės konsultacijos. 2024 m. NTAKD suorganizavo vienus mokymus, po kurių 22 specialistai įgijo teisę dirbti pagal Ankstyvosios intervencijos programą.

Projektas „Prevencija. Saugus pasirinkimas“

Siekiant didinti ir gerinti PAM vartojimo prevencijos įvairovę, 2024 m. parengtas ir su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija (toliau – SAM) suderintas 2022–2030 Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos projekto įgyvendinimo planas „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija, ankstyvoji intervencija, pagalba ir žalos mažinimas“ bei pasirašyta projekto įgyvendinimo sutartis su Centrine projektų valdymo agentūra. Projekto tikslas – didinti ankstyvųjų intervencijų prieinamumą ir įvairovę, ugdyti ūkio subjektų, užsiimančių mažmenine prekyba alkoholiu, socialinę atsakomybę mokant dirbančius asmenis atsakingai teikti paslaugas naktiniuose klubuose, baruose, festivaliuose ir kitose pasilinksminimo vietose, užtikrinti saugią aplinką. Projektas įgyvendinamas su 20 partnerių, savivaldybių visuomenės sveikatos biurų.

3 UŽDAVINYS

Mažinti psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlą

E-11-001-11-03-02 „Ūkio subjektų, gerai ir labai gerai vertinančių NTAKD priežiūros veiklą, dalis nuo visų apklausoje dalyvavusių ūkio subjektų, proc.“

Siekiant sužinoti, kaip ūkio subjektai vertina NTAKD veiklą bei vykdomą ūkio subjektų veiklos priežiūrą, 2024 m. buvo atliekama apklausa tinklalapyje <https://ntakd.lrv.lt/lt/apklauso/suteiktos-konsultacijos-vertinimas/>. Teigiamas vertinimas buvo laikomas suskaičiavus vertinimus gerai ir labai gerai nuo visų pateiktų atsakymų ir perskaičiavus gautą rezultatą procentine išraiška. Įvertinus pateiktus atsakymus, 86 proc. respondentų nuo visų apklausoje dalyvavusių ūkio subjektų NTAKD veiklą vertina gerai ir labai gerai. Tai viršijo suplanuotą stebėsenos rodiklio reikšmę (80 proc.).

3.1 priemonė. Veiksmingai koordinuoti ir vykdyti subjektų, kurių veikla susijusi su tabako gaminių, su jais susijusių gaminių ir alkoholio teisėta apyvarta, veiklos priežiūrą

NTAKD, siekdamas veiksmingai koordinuoti ir vykdyti subjektų, kurių veikla susijusi su tabako gaminių, su jais susijusių gaminių ir alkoholio teisėta apyvarta, veiklos priežiūrą, 2024 m. didžiausią dėmesį skyrė „minkštosioms“ ūkio subjektų veiklos priežiūrą užtikrinančioms priemonėms (konsultavimas, bendradarbiavimas, rekomendacijos ir kt.). Toks požiūris sukuria daugiau pridėtinės vertės nei formalus sankcijų taikymas, nes skatina ūkio subjektus prisiimti atsakomybę už savo veiklą ir gerinti jos atitiktį teisės aktams, o ne tik vengti baudų. Be to, tai leidžia sukurti konstruktyvų dialogą su subjektais, skatinti jų savireguliaciją, užkirsti kelią neteisėtai veiklai, kartu užtikrinant, kad būtų laikomasi galiojančių teisės aktų mažinant administracinę naštą ir didinant visuomenės pasitikėjimą institucijomis.

NTAKD iniciatyva nuo 2024 m. birželio 1 d. visos savivaldybės pradėjo naudotis Administracinių nusižengimo registru (toliau – ANR). NTAKD suvedė duomenis į ANR apie visas per pastaruosius 5 metus fiziniams ir juridiniams asmenims taikytas ekonomines sankcijas, todėl savivaldybės, vertindamos pareiškėjo atitiktį įstatymuose keliamiems reikalavimams išduoti atitinkamą mažmeninės prekybos licenciją, galėjo optimizuoti vidinius procesus bei sutrumpinti licencijų išdavimo ūkio subjektams laiką.

Be to, NTAKD savo interneto svetainėje sukūrė specialią skiltį savivaldybėms (Aktuali informacija savivaldybėms), kurioje paskelbė atnaujintas rekomendacijas, susijusias su mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais licencijavimu ir priežiūra.

2024 m. buvo atlikta visų 60 Lietuvos savivaldybių apklausa, kurios tikslas – nustatyti savivaldybių administracijų vaidmenį užtikrinant Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (toliau – AKĮ) ir Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (toliau – TKĮ) ir TKĮ nuostatų įgyvendinimą. Atsižvelgiant į gautus apklausos duomenis bei siekiant efektyviau padėti vykdyti teisės aktuose nurodytas prevencijos priemones, savivaldybėms buvo teikiami įvairūs siūlymai, kaip tobulinti veiklos ir ūkio subjektų priežiūrą.

Alkoholio reklama yra vienas jautriausių klausimų. Ji sukelia neigiamą visuomenės reakciją, nes skatina alkoholio prieinamumą ar vartojimą, o tai gali sukurti klaidingą įvaizdį, ypač jaunimui, kad alkoholis yra neatsiejamas nuo sėkmingo gyvenimo, laisvalaikio ar yra socialinio prestižo dalis. Todėl 2024 m. reikšmingas dėmesys buvo skirtas AKĮ įtvirtintam absoliutaus alkoholio reklamos draudimo įgyvendinimui. Kad leidžiamos informacijos apie alkoholinius gėrimus pateikimas mažmeninės prekybos, viešojo maitinimo vietose, internetinėse parduotuvėse ir platformose pateikimas nebūtų reklama, NTAKD organizavo susitikimus su asocijuotomis verslo struktūromis, veikiančiomis alkoholio ir tabako gamybos ir prekybos srityje, su prekybos tinklais, užimančiais didžiąją dalį mažmeninės prekybos maisto produktais Lietuvos rinkoje, taip pat su svarbiausiomis priežiūrą vykdančiomis institucijomis – Policijos departamentu ir Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Susitikimų metu buvo sutarta, kad bet kuris ūkio subjektas, taikydamas rinkodaros priemones, turi prisiimti socialinę ir teisinę atsakomybę vengiant priežiūros institucijų galimų kraštutinio poveikio priemonių taikymo – baudimo ir taip prisidėti prie AKĮ įgyvendinimo bei sveikesnės ir saugesnės visuomenės aplinkos kūrimo.

2024 m. ūkio subjektų metiniame planinių patikrinimų plane buvo numatyta patikrinti 84 ūkio subjektus. 33 iš jų pateko į didelės rizikos grupę, 17 – į vidutinės rizikos grupę. Visi planiniai patikrinimai buvo atliekami tik nuotoliniu būdu t. y. ūkio subjektams pateiktos užpildyti atitikties deklaracijos ir klausimynai nevykstant į fizinę ūkio subjekto veiklos vietą. Tai leido sutrumpinti patikrinimo trukmę ir sumažinti administracinių kaštų poreikį. Vykdydamas ūkio subjektų veiklos priežiūrą, NTAKD savarankiškai bei bendradarbiaudamas su teisėsaugos ir priežiūrą atliekančiomis institucijomis 2023 m. surašė 61 (AKĮ – 49, TKĮ – 12) įstatymų pažeidimų protokolą dėl ekonominių sankcijų taikymo ūkio subjektams. 2024 m. tokių protokolų buvo surašyta 60 (AKĮ – 52, TKĮ – 8).

3.2 priemonė. Veiksmingai koordinuoti ir vykdyti subjektų, kurių veikla susijusi su narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) teisėta apyvarta, veiklos priežiūrą

Kad būtų suvaldytas plačiai pramonėje paplitusių cheminių medžiagų neteisėtas panaudojimas narkotinėms ir psichotropinėms medžiagoms gaminti, Europos Sąjungoje yra nustatyti reikalavimai ūkio subjektams dėl šių medžiagų saugaus naudojimo, laikymo, sandėliavimo ir prekybos, taip pat apyvartos ir jų judėjimo stebėsenos reikalavimai kompetentingoms valstybių narių institucijoms. Šios cheminės medžiagos yra vadinamos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (toliau – prekursoriais).

Igyvendinant Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytus reikalavimus veiklai su prekursoriais, pagal NTAKD direktoriaus patvirtintą metinį planinių patikrinimų planą 2024 m. buvo atliekami ūkio subjektų veiklos priežiūros patikrinimai. NTAKD specialistai tiek ūkio subjektų veiklos vietoje, tiek išsiųsdami užpildyti atitikties deklaracijas tikrino, kaip vykdomi teisės aktais nustatyti reikalavimai.

NTAKD turimais duomenimis, Lietuvoje veiklą su prekursoriais per ataskaitinį laikotarpį vykdė 688 ūkio subjektai. Veiklos priežiūra buvo atlikta 124 įmonėse (18 proc. nuo visų ūkio subjektų, vykdžiusių 2024 m. veiklą, susijusią su šiomis medžiagomis), iš jų 56 patikrinimai atlikti ūkio subjektams savarankiškai užpildant atitikties deklaraciją. Patikrinimas užpildant atitikties deklaraciją taikomas įmonei, kuriai nustatytas mažas veiklos rizikingumas pagal rizikos vertinimo tvarkoje apibrėžtus kriterijus. Ūkio subjektai atliko vykdomos veiklos savikontrolę, užpildė *Kontrolinį klausimyną, anketą bei atitikties deklaraciją*. Gauti dokumentai buvo įvertinti, o nustačius netikslumus grąžinti patikslinti. Šis ūkio subjektų veiklos patikrinimo būdas išlieka ir toliau aktualus, siekiant sumažinti verslui dėl veiklos patikrinimų galimai susidarantią administracinę naštą bei priežiūros funkcijos įgyvendinimo kaštus įstaigoms, kartu stiprinant bendradarbiavimą su įmonėmis bei ugdant savitarpio pasitikėjimą. Pagal prekursorių kategorijas net 95 patikrintose įmonėse naudojami tik III kategorijos prekursoriai, 65 patikrintose įmonėse – į oficialų sąrašą neįtrauktos medžiagos, kurioms teisės aktais teisėtai apyvartai nustatyta stebėsenos funkcija, 34 patikrintose įmonėse buvo naudojami II kategorijos prekursoriai, 6 patikrintose įmonėse – IV kategorijos prekursoriai, 2 patikrintose įmonėse – I kategorijos prekursoriai. 62 proc. patikrintų įmonių vykdė prekybą prekursoriais.

NTAKD įgyvendintos priežiūros funkcijos efektyvinimo priemonės (informacijos apie veiklą surinkimas prieš atliekant patikrinimą, kontrolinių klausimynų tikslinimas, metodinė pagalba apie priežiūros eigą ir reikalavimus veiklai, teisėtos apyvartos ataskaitų analizė ir kt.) 2024 m. ūkio subjekto planinio patikrinimo laiką leido sutrumpinti 10 proc. – vieno ūkio subjekto patikrinimas vidutiniškai užtruko 57 min. (2023 m. – 63 min.).

Atsižvelgiant į 2024 m. lapkričio 7 d. vykusio Tarpinstitucinės narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės veiksmų koordinavimo komisijos posėdžio metu ekspertų pateiktas įžvalgas, atnaujinti ūkio subjektų, kurių veikla susijusi su narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų prekursorių apyvarta, veiklos rizikos vertinimo kriterijai. Kriterijai buvo patvirtinti NTAKD direktoriaus 2024 m. lapkričio 20 d. įsakymu T1-59 „Dėl Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus 2023 m. gruodžio 22 d. įsakymo Nr. T1-106 „Dėl Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento ūkio subjektų veiklos, susijusios su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais), vertinimo pagal rizikos kriterijus metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ce13e30a7d411ef90b5ee8931e5ce5e>).

Nuo 2018 m. kas ketvirtį informacinėje sistemoje PTAKIS yra renkami ir analizuojami duomenys apie teisėtoje apyvartoje naudojamus prekursorių kiekius, jų paskirtį, vykdytus sandorius bei kita aktuali informacija iš ūkio subjektų. PTAKIS – tai efektyvus įrankis bendroje narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos kontrolės sistemoje. Tai padeda laiku ir tinkamai vykdyti narkotinių bei psichotropinių medžiagų, jų prekursorių, į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų stebėseną ir kontrolę. Ši informacinė sistema kasmet modernizuojama, atsižvelgiant į rinkos pokyčius narkotinių medžiagų pasiūlos srityje, narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų prekursorių stebėseną vykdančių institucijų poreikius, teisės aktų pokyčius, ūkio subjektų kaip PTAKIS naudotojų teikiamus siūlymus, kaip efektyviai naudoti informacinę sistemą.

2024 m. buvo atlikti šie PTAKIS plėtros ir modernizavimo darbai:

- Atnaujinta rizikos vertinimo posistemė pagal 2024 m. rizikingumo kriterijus;
- Patikslintos ir papildytos vaistinių preparatų ataskaitos;
- Vartotojams suteikta galimybė importuoti vaistinių preparatų ataskaitas;
- Sukurtas vaistinių preparatų klasifikatorius;
- Suteikta galimybė specialistams identifikuoti ir peržiūrėti neregistruotų sistemoje pirkėjų / pardavėjų duomenis;
- Sukurta galimybė siųsti informacinius pranešimus PTAKIS sistemoje;
- Papildytos specialistams skirtos ataskaitos;
- Sukurta galimybė specialistams stebėti ataskaitų keitimo istoriją;
- Sukurta informacijos apie kanapių gaminius teikimo posistemė;
- Integruoti Juridinių asmenų registro duomenys į PTAKIS;
- Integruota *Ataskaitos.lt* (informacijos apie prekybą tabaku ir alkoholiu rinkimo sistema) į PTAKIS.

Kas ketvirtį ūkio subjektų teikiamos ataskaitos į PTAKIS leidžia analizuoti, kokiais kiekiais ir kokiose veiklos srityse įmonės teisėtoje veikloje naudoja narkotines ir psichotropines medžiagas bei jų prekursorius, į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas. 2024 m. pateiktų ataskaitų skaičius kiekvieną ketvirtį siekė nuo 436 iki 492, o atlikta išsami duomenų analizė leidžia įvertinti Lietuvos chemijos pramonės veiklas, kuriose teisėtai naudojami prekursoriai, ir rinkos tendencijas, įžvelgti neteisėtos veiklos (diversijos) tikimybę, kuri gali būti susijusi su naudojamomis cheminėmis medžiagomis bei optimizuoti laiko sąnaudas, planuojant ir efektyviai vykdant įmonių veiklos priežiūrą.

Kiekvieną ketvirtį surenkama informacija iš teisėsaugos institucijų (Muitinės departamento bei Policijos departamento) apie Lietuvoje sulaikytus narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius) ir į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas. Apibendrinta ir susisteminta informacija pateikiama į Europos Komisijos (EK) prekursorių duomenų sistemą CIRCA BC.

Į oficialų sąrašą neįtrauktos medžiagos

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo nuostatas dėl ūkio subjektams nustatytos pareigos teikti **išankstinį pranešimą apie į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų importą bei eksportą, taip pat įvežimą bei išvežimą**, įtvirtintas reikalavimas ūkio subjektui pateikti informaciją NTAKD apie į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas **prieš** pateikiant jas Lietuvos rinkai (įvežant iš Europos Sąjungos šalių, importuojant, net jei yra vykdoma tik tarpininkavimo veikla), taip pat jei medžiaga yra išvežama į Europos Sąjungos šalis arba eksportuojama (toliau – išankstinis pranešimas). Iš viso per ataskaitinį laikotarpį gauti 65 išankstiniai pranešimai apie į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų įvežimą / išvežimą, importą / eksportą. Gauta informacija leidžia įvertinti planuojamos apyvartos teisėtumą, įmonių poreikio planavimą bei stebėti numatytą apyvartą.

Gauti pranešimai apie šias į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas: skruzdžių rūgštį, ledinę acto rūgštį, etilacetatą, acetonitrilą, amonio formiatą, jodą, stireną, nitrometaną, metilizobutylketoną, benzeną, formamidą, gyvsidabrio (II) chloridą, mangano dioksidą, metilaminą, metilamino hidrochloridą, natrio borohidridą. Dažniausiai pranešimai buvo teikiami apie šias medžiagas: skruzdžių rūgštį (21 kartą), etilacetatą (19 kartų), ledinę acto rūgštį (17 kartų) (3 lentelė). Gautais duomenimis, medžiagų panaudojimo sritys yra prekyba ir lengvoji pramonė.

3 lentelė. Pranešimų skaičius pagal medžiagą

Skrudžių rūgštis	21
Etilacetatas	19
Acto rūgštis (ledinė)	17
Acetonitrilas	13
Stirenas	12
Metilizobutylketonas	4
Jodas	2
Amonio formiatas	2
Natrio borohidridas	2
Formamidas	2
Nitrometanas	2
Benzenas	1
Mangano dioksidas	1
Metilaminas	1
Metilamino hidrochloridas	1
Gyvsidabrio (II) chloridas	1

Dažniausiai į oficialų sąrašą neįtrauktos medžiagos buvo planuojamos įvežti iš Europos Sąjungos šalių, tokių kaip Lenkija, Latvija, Vokietija, Nyderlandai ir kt. Importas iš ne ES šalių registruotas 3 kartus – iš Kinijos, JAV ir Jungtinės Karalystės.

Į oficialų sąrašą neįtrauktos medžiagos dažniausiai buvo planuojamos platinti Lietuvos rinkoje, dalis Europos Sąjungos šalių rinkoje (Latvijoje, Estijoje).

Gauta informacija leidžia įvertinti planuojamos apyvartos teisėtumą, įmonių poreikio planavimą bei stebėti ir numatyti tiekimo apyvartą. Įmonės linkusios planuoti savo veiklą, nes praėjus ketvirčiui PTA-KIS sistemoje jos deklaruoja realius sandorius, kurie 90 proc. sutampa su planuotais įvežimais.

Europos Komisija (EK) kiekvienais metais formuoja bendrą Europos Sąjungos ataskaitą apie prekursorių teisėtą apyvartą bei sulaikymus ir teikia ją Jungtinėms Tautoms, todėl 2024 m. pradžioje buvo suformuota ataskaita apie 2023 m. prekursorių teisėtą apyvartą Lietuvoje. Šioje ataskaitoje pateikiama susisteminta ūkio subjektų į PTAKIS pateikta informacija apie ūkio subjektų veikloje naudojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų ir į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytų medžiagų apyvartą. Šie duomenys leidžia stebėti, iš / į kur tiekiamos medžiagos, išanalizuoti, kokiais kiekiais ir kokiose veiklos srityse įmonės naudoja šias

medžiagas, įvertinti naudojamų medžiagų poreikio pokyčius ir tendencijas per ataskaitinius metus bei jų priežastis. Apdoroti ir susisteminti duomenys perkelti į EK prekursorių duomenų sistemą CIRCA BC.

2024 m. vyko du Tarpinstitucinės narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės veiksmų koordinavimo komisijos posėdžiai, kurių metu aptartos ateinančių metų bendradarbiavimo galimybės, būtinos efektyvesnės kontrolės priemonės, apsieista informacija apie nelegalioje veikloje nustatytas medžiagas, atliktus teisėtos apyvartos patikrinimus, gauta informacija iš tarptautinių organizacijų apie nustatytas nelegaliai naudojamas ar gabenamas chemines medžiagas, skirtas narkotikų gamybai, ir pasiūlyta 110 naujų medžiagų įtraukti į *oficialų sąrašą* *neįtrauktų medžiagų sąrašą*. 2024 m. taip pat pristatyti CBD konversijos į THC metodai, aptarta šios medžiagos gamyba ir prekyba, kurią vykdo Lietuvoje įsteigti ūkio subjektai, svarstyta, kokios galėtų būti šios medžiagos stebėsenos galimybės ir poreikis. Tarpinstitucinės narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės veiksmų koordinavimo komisijos veikloje dalyvauja Policijos departamento, Lietuvos policijos kriminalinių tyrimų centro, Muitinės departamento, Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos, Aplinkos apsaugos agentūros, Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos, Valstybinės vartotojų teisių tarnybos atstovai.

3.3 priemonė. Atlikti pluoštinių kanapių tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių gamybos, tiekimo rinkai bei tetrahidrokanabinolio THC kiekio šiuose gaminiuose ir šių gaminių gamybos metu susidarantiuose tarpiniuose produktuose priežiūros funkcijas

2024 m. buvo ypač reikšmingi NTAKD kalbant apie vykdomas pluoštinių kanapių tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių gamybos, tiekimo rinkai bei tetrahidrokanabinolio THC kiekio šiuose gaminiuose ir šių gaminių gamybos metu susidarantiuose tarpiniuose produktuose priežiūros funkcijas. Pirmą kartą NTAKD praktikoje buvo pritaikytas Lietuvos Respublikos pluoštinių kanapių įstatymas (toliau – PKĮ) ir jame numatytos sankcijos ūkio subjektams už PKĮ nustatytų pluoštinių kanapių gaminių gamybos veiklos taisyklių reikalavimų pažeidimus juridiniams asmenims. Paminėtina, kad NTAKD skyrė baudą ir didžiausiam Lietuvoje degalinių tinklui „Viada“ už prekybą kanapių žiedų suktinėmis. Degalinių tinklas prekiaavo pluoštinių kanapių (rūkomaisiais žoliniais) gaminiais – kanapių žiedų suktinėmis, kurios buvo įvardintos kaip „arbata“. Šiuose gaminiuose esančio tetrahidrokanabinolio (toliau – THC), kuris yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 patvirtintą Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą, kiekis viršija teisės aktuose nustatytas leistinas normas. Reikia paminėti, kad NTAKD turi besitęsiantį teisminį ginčą su kanapių žiedų suktinių gamintoju UAB BIOTECUS, kuris teismo keliu bando įrodyti, jog buvo gaminama ir rinkai teikiama „arbata“.

Vykdydamas internetinės erdvės stebėseną, NTAKD 2024 m. patikrino internetinę svetainę <https://www.happyherb.lt/> (toliau – Svetainė) ir nustatė, kad minėtoje Svetainėje galimai yra vykdoma uždrausta nuotolinė prekyba kanapių žiedų suktinėmis. NTAKD minėtoje svetainėje atliko kontrolinį pirkimą, kurio metu nuotoliniu būdu buvo įsigytos 4 (keturios) kanapių žiedų suktinės. Atlikto patikrinimo metu nustatyta, kad Svetainėje fizinis asmuo draudžiamu nuotoliniu būdu galimai pardavinėja kanapių žiedų suktines su THC. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimo metu surinktoje medžiagoje galimai yra nusikalstamos veikos požymiai, numatyti Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, turint tikslą jas platinti), visa medžiaga buvo perduota Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai. Šiuo pagrindu Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos organizuoto nusikalstamumo tyrimo valdyba pradėjo ikiteisminį tyrimą.

NTAKD vertinimu, 2024 m. vykdytos priežiūros funkcijos pasiteisino. Šiuo metu fizinėse mažmeninės prekybos vietose nebėra siūloma nusipirkti rūkymui skirtų kanapių žiedų suktinių, tačiau didelį nerimą kelia auganti skaitmeninių sprendimų įvairovė. Fiziniai ir juridiniai asmenys, taikydami šiuolaikines technologijas, vis dar bando pažeisti nustatytą teisinį reguliavimą bei vykdyti nuotolinę prekybą, todėl NTAKD ir toliau skirs reikšmingą dėmesį internetinės erdvės stebėjimui, siekdamas užkirsti kelią tokiems pažeidimams.

2024 m. organizuoti nuotoliniai mokymai ūkio subjektams, vykdančioms veiklą su pluoštinių kanapių produktų ir gaminių gamyba bei tiekimu rinkai, taip pat surengti du tarpinstitucinės Lietuvos Respublikos pluoštinių kanapių įstatymo nuostatų įgyvendinimo gerinimo bei pluoštinių kanapių reglamentavimo tobulinimo darbo grupės pasitarimai. Jų metu buvo priimtas sprendimas pritarti, kad teisiniu reglamentavimu tikslinga suvienodinti ir nustatyti 0,3 proc. THC produktuose ir tarpiniuose produktuose, taip pat įteisinti reikalavimą ūkio subjektams teikti informaciją įgaliotai institucijai apie jų veiklą su pluoštinėmis kanapėmis.

3.4 priemonė. Įgyvendinti specialiųjų leidimų turėtojų, kurie moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai naudoja I, II ir (ar) III sąrašo narkotines, psichotropines medžiagas, veiklos priežiūrą

Atlikti trys juridinių asmenų, pateikusių prašymus dėl leidimų vykdyti mokslinius tyrimus su narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis, patikrinimai, kurių metu įvertintos prašymus pateikusių įstaigų veiklos vietos.

2024 m. surengtuose mokymuose mokslo įstaigoms skaityti pranešimai apie reikalavimus, taikomus subjektams, naudojančioms I, II ir (ar) III sąrašo narkotines, psichotropines medžiagas moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai. Mokymuose dalyvavo 33 mokslinį darbą vykdančys asmenys iš 15 mokslo įstaigų.

Peržiūrėti ir atnaujinti Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus 2023 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. T1-20 patvirtinti kontroliniai klausimynai, skirti ūkio subjektams, vykdančioms mokslinę / eksperimentinę veiklą su I, II ir (ar) III sąrašo narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis. Kontroliniai klausimynai papildyti teisės aktuose nustatytais reikalavimais ir pritaikyti neplaniniams patikrinimams. Pagal atliktus informacinės sistemos PTAKIS efektyvinimo darbus, atnaujintas duomenų apie moksliniams tyrimams naudojamų I, II ir (ar) III sąrašo narkotinių, psichotropinių medžiagų apyvartą teikimo į PTAKIS vadovas. 2024 m. vykdam informavimą apie galimybę vykdyti tyrimus su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis 30 mokslo įstaigų paruošti bei išsiųsti elektroniniai *pranešimai „Informacija apie galimybę moksliniams tyrimams naudoti narkotines medžiagas“*.

3.5 priemonė. Išduoti narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų prekursorių licencijas, leidimus, specialiuosius leidimus, pažymėjimus ir pluoštinių kanapių gaminių gamybos leidimus

Juridiniai asmenys, norintys verstis veikla, susijusia su į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytomis medžiagomis, privalo įsigyti leidimus, kuriuos išduoda NTAKD. Leidimai išduodami tik neprikaištingą reputaciją turintiems Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims ir užsienio valstybių juridinių asmenų ir kitų organizacijų filialams, įsteigtiems Lietuvoje ir atitinkantiems teisės aktuose nustatytus reikalavimus.

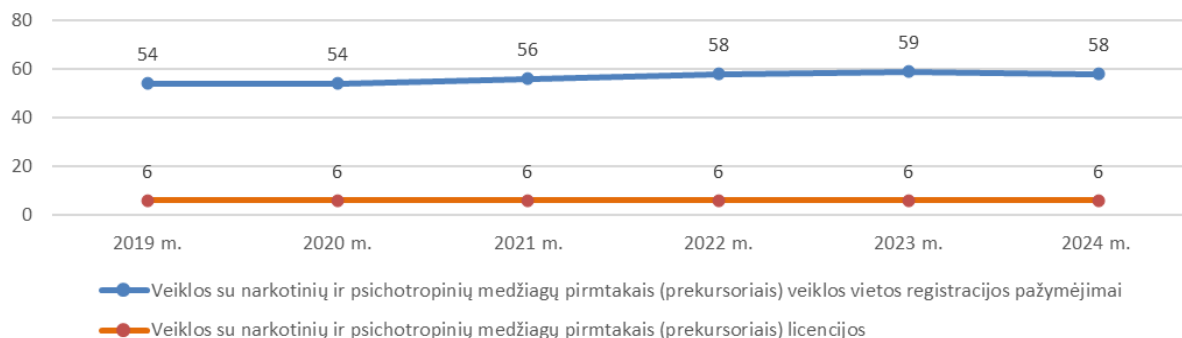
Atsižvelgiant į minėtų medžiagų pavojingumą žmogaus sveikatai, apribota galimybė fiziniams asmenims, Lietuvoje neįsisteigusiems subjektams, įsigyti leidimus vykdyti veiklą su į IV sąrašą įrašytomis medžiagomis, uždrausta mažmeninė prekyba į IV sąrašą įrašytomis medžiagomis, kurios naudojamos su farmacijos produktais nesusijusios pramonės tikslams.

2024 m. gruodžio 31 d. galiojo 9 išduoti leidimai verstis veikla su į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytomis medžiagomis.

Lietuvos rinkoje esantys subjektai, kurie vykdo veiklą su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirm-takais (prekursoriais) ir kurių veiklai reikalingos licencijos ar veiklos vietos registracijos pažymėjimai, beveik nesikeičia, todėl išduotų licencijų ir veiklos vietos registracijos pažymėjimų skaičius kasmet svyruoja nežymiai.

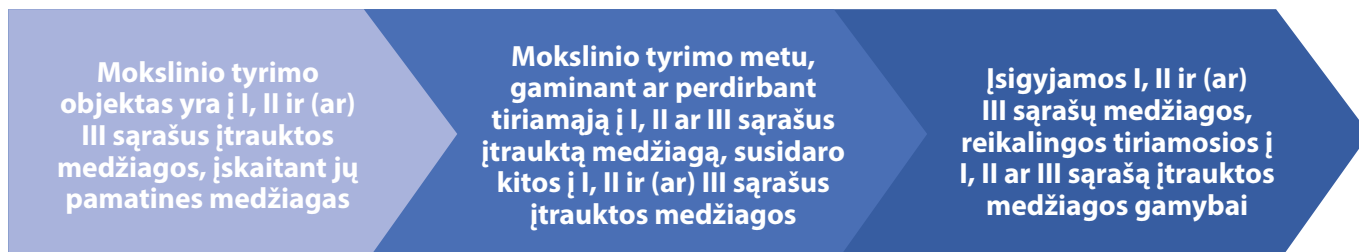
2024 m. gruodžio 31 d. galiojo 58 šios rūšies pažymėjimai ir 6 veiklos su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) licencijos (3 pav.). 2024 m. buvo išduotas 1 narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) importo leidimas.

3 pav. Veiklos su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) licencijų, pažymėjimų skaičiaus kitimo tendencijos 2019–2024 m., vienetais

Nuo 2021 m. lapkričio 1 d. NTAKD išduoda specialiuosius leidimus naudoti I, II ir III sąrašų narkotines bei psichotropines medžiagas moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (toliau – Specialieji leidimai). Specialieji leidimai išduodami Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims ir kitose valstybėse įsteigtų juridinių asmenų ir organizacijų Lietuvos Respublikoje įsteigtiems filialams.

Specialusis leidimas turi būti įsigyjamas, kai:

Specialieji leidimai suteikiami mokslinio tyrimo vykdymo laikotarpiui, bet ne ilgesniam kaip penkeri metai ir jų galiojimo terminas nėra pratęsiamas.

2024 m. gruodžio 31 d. galiojo 3 išduoti specialieji leidimai.

Nuo 2022 m. kovo mėn., įsigaliojus Lietuvos Respublikos pluoštinių kanapių įstatymo pakeitimams, buvo reglamentuota pluoštinių kanapių gaminių gamybos veikla. Jei gamybos proceso metu susidaro tarpiniai produktai, kuriuose THC (delta-9-tetrahidrokanabinolio ir delta-9-tetrahidrokanabinolio rūgšties suminis kiekis) viršija leidžiamą 0,2 proc. ribą, būtina gauti NTAKD išduotą leidimą vykdyti pluoštinių kanapių gaminių gamybos, kurios metu susidaro pluoštinių kanapių tarpiniai produktai, kuriuose THC kiekis (delta-9-tetrahidrokanabinolio (Δ9-THC) ir delta-9-tetrahidrokanabinolio rūgšties (Δ9-THCA) suminis kiekis) viršija leidžiamą 0,2 proc. ribą veiklą (toliau – leidimas). Leidimai išduodami tik nepriekaištingą reputaciją turintiems Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims ir užsienio valstybių juridinių asmenų ir kitų organizacijų padaliniais, įsteigtiems Lietuvoje.

Pagal šiuo metu pastebimą tendenciją, didėjantis vartotojų susidomėjimas pluoštinių kanapių gaminiiais, skatina Lietuvos pluoštinių kanapių gaminių gamintojus plėsti gaminių asortimentą. Dažniausiai leidimai yra išduodami gaminti kosmetikos gaminius: veido serumus, rankų kremus, lūpų balzamus, veido ir kūno aliejus, kanapių muilą.

2024 m. gruodžio 31 d. galiojo 5 išduoti leidimai.

3.6 priemonė. Išduoti tabako, su tabako gaminiais susijusių gaminių, alkoholio produktų gamybos ir didmeninės prekybos licencijas, leidimus pirkti ir (ar) naudoti etilo alkoholį

Licencijų išdavimo tendencijos

NTAKD išduoda 26 rūšių licencijas, leidimus ir pažymėjimus:

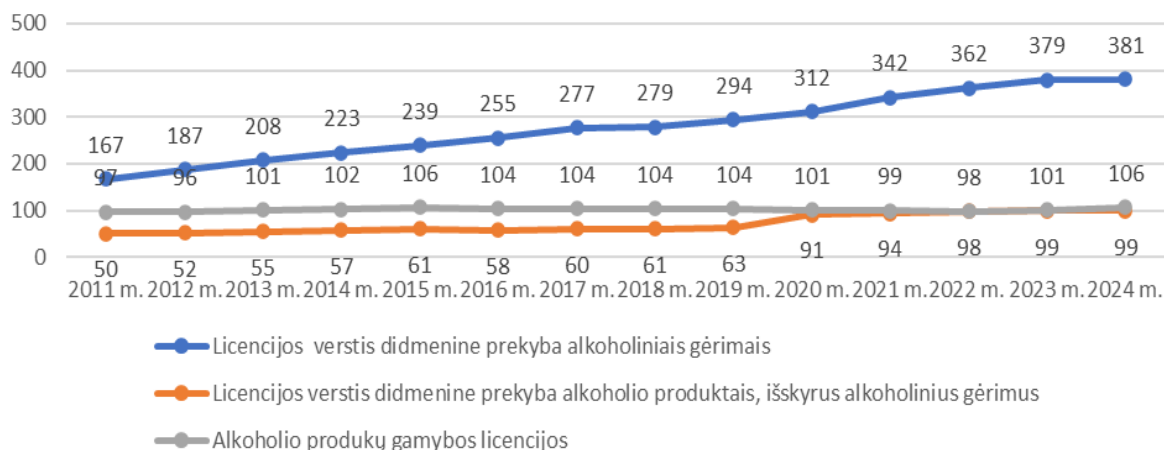
- tabako gaminių, su tabako gaminiais susijusių gaminių gamybos licencijas;
- neapdoroto tabako, tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių didmeninės prekybos licencijas;
- alkoholio produktų gamybos ir didmeninės prekybos licencijas;
- leidimus pirkti ir (ar) naudoti etilo alkoholį;
- licencijas, veiklos vietos registracijos pažymėjimus ir leidimus veiklai, susijusiai su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais);
- leidimus verstis veikla su į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytomis medžiagomis;
- leidimus vykdyti pluoštinių kanapių gaminių gamybos, kurios metu susidaro pluoštinių kanapių tarpiniai produktai, kuriuose THC kiekis viršija leidžiamą 0,2 procento ribą, veiklą;
- specialiuosius leidimus naudoti I, II ir (ar) III sąrašų narkotines, psichotropines medžiagas moksliniams tyrimams.

2024 m. gruodžio 31 d. iš viso galiojo 912 išduotų licencijų, leidimų ir pažymėjimų.

Lyginant su 2023 m., 2024 m. 2 licencijomis padaugėjo licencijų verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais skaičius, iki 381 licencijų (4 pav.). Alkoholio produktų gamybos licencijų skaičius padidėjo 5 licencijomis – iki 106 licencijų, arba 5 proc. Licencijų verstis didmenine prekyba alkoholio produktais, išskyrus alkoholinius gėrimus, skaičius nepakito – 99 licencijos.

2024 m. buvo panaikintas 35 alkoholio produktų gamybos ir didmeninės prekybos licencijų galiojimas (iš jų 33 licencijos panaikintos, nes įmonės išregistruotos iš Juridinių asmenų registro, 2 licencijos panaikintos įmonės prašymu).

4 pav. NTAKD išduotų licencijų verstis alkoholio produktų gamybos licencijų ir verstis didmenine prekyba jais skaičiaus kitimas 2011–2024 m., vienetais

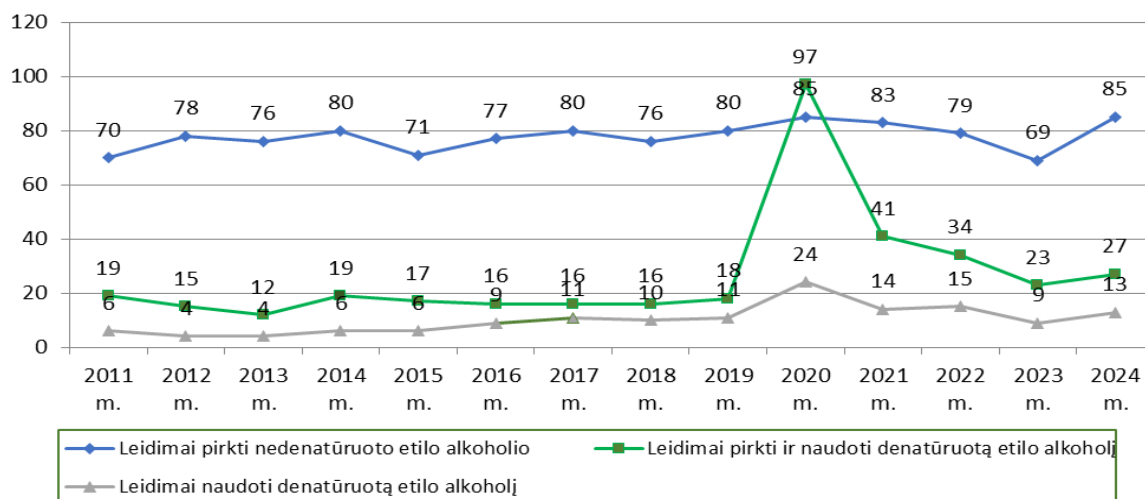
Analizuojant išduotų leidimų pirkti ir (ar) naudoti etilo alkoholį skaičių (5 pav.) matyti, kad kasmet išduodamų leidimų pirkti nedenatūruoto etilo alkoholio skaičius gana stabilus, svyravo nežymiai nuo 70 (2011 m.) iki 85 (2020 ir 2024 m.).

Ryškesnis svyravimas matyti analizuojant leidimų pirkti ir naudoti denatūruotą etilo alkoholį skaičių. Iki 2020 m. kasmet išduodamų šios rūšies leidimų skaičius kito nuo 16 iki 19. 2020 m. paskelbus ekstremalią situaciją dėl COVID-19, smarkiai padaugėjo ūkio subjektų, pageidaujančių įsigyti denatūruoto etilo alkoholio dezinfekcinių skysčių gamybai. 2020 m. dėl sutrikusio denatūruoto etilo alkoholio tiekimo dezinfekcinių skysčių gamintojai buvo priversti rinktis net po kelis tiekėjus. Atsirado verslo naujokų, ketinusių pasinaudoti susidariusia situacija ir pradėti dezinfekcinių skysčių gamybos verslą, todėl 2020 m. leidimų pirkti ir naudoti denatūruotą etilo alkoholį išduota net 97, t. y. 5,4 karto daugiau negu 2019 m. Vis dėlto 2021 m. etilo alkoholio tiekimo padėtis stabilizavosi ir šios rūšies leidimų skaičius sumažėjo iki 41. Dalis šios srities verslo naujokų, matyt, neįvertino savo galimybių ir 2022 m. veiklos atsisakė. Rinkoje liko tik patikimi, patirtį turintys ūkio subjektai ir tai lėmė vėlesnį skaičiaus mažėjimą iki 23 (2023 m.) bei 27 (2024 m.).

Gana stabilus yra kasmet išduodamų leidimų naudoti denatūruotą etilo alkoholį skaičius. Jis svyruoja nuo 9 iki 15, ir tik 2020 m. dėl minėtų pandemijos sukeltų priežasčių buvo išaugęs iki 24.

Vertinant bendrą visų rūšių išduotų leidimų skaičių matyti, kad iš esmės stabilūs buvo 2011–2019 m., o didelis šuolis 2020 m. susijęs su specifinėmis pandemijos aplinkybėmis, tačiau padėtis stabilizuojasi ir svyravimai mažėja.

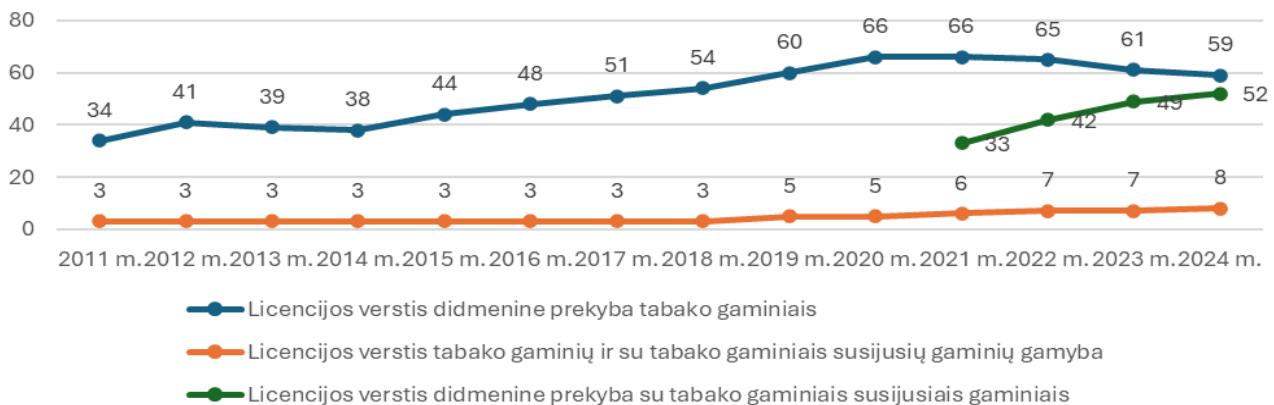
5 pav. Leidimų pirkti ir (ar) naudoti etilo alkoholį skaičiaus kitimas 2011–2024 m., vienetais

Licencijų verstis didmenine prekyba tabako gaminiais skaičius per 2024 m. sumažėjo 2 licencijomis – iki 59, o licencijų verstis tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių gamybos skaičius padidėjo 1 licencija – iki 8, licencijų verstis didmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais skaičius per metus pakito 3 licencijomis – iki 52 licencijų (6 pav.).

2024 m. buvo panaikintas 5 licencijų verstis didmenine prekyba tabako gaminiais galiojimas (iš jų 4 licencijos panaikintos, kai įmonės išregistruotos iš Juridinių asmenų registro).

6 pav. Licencijų verstis didmenine prekyba tabako gaminiais ir licencijų verstis tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių gamybos skaičiaus kitimas 2011–2024 m., vienetais

Nuo 2021 m. gegužės 1 d. licencijuojama mažmeninė ir didmeninė prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais (elektroninėmis cigaretėmis, jų pildyklėmis ir žoliniais rūkomaisiais gaminiais) bei šių gaminių gamyba. Įsigaliojus prekybos ir gamybos elektroninėmis cigaretėmis ir jų pildyklėmis licencijavimui, tapo žinoma reali rinkos situacija: žinomos tiek didmeninės, tiek mažmeninės prekybos vietos bei ūkio subjektai, kurie užsiima šiuo verslu.

Didmeninę prekybą su tabako gaminiais susijusiais gaminiais prižiūrinčios valstybinės priežiūros ir teisėsaugos institucijos, įsigaliojus jų priimtiems nutarimams dėl baudų už nustatytus licencijuojamos veiklos pažeidimus ūkio subjektams, informuoja apie tai NTAKD.

Pagal Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos pateiktą informaciją apie įsigaliojusius nutarimus dėl baudų už nustatytus licencijuojamos veiklos pažeidimus ūkio subjektams, NTAKD 2024 m. įspėjo 6 ūkio subjektus apie galimą licencijų verstis su tabako gaminiais susijusiais gaminiais galiojimo sustabdymą. Į NTAKD įspėjimus ūkio subjektai sureagavo ir pažeidimus pašalino.

Nuo 2022 m. gegužės 1 d. licencijuojama didmeninė prekyba neapdorotu tabaku. Licencijos verstis neapdoroto tabako didmenine prekyba yra išduodamos nepriekaištingą reputaciją turintiems Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams.

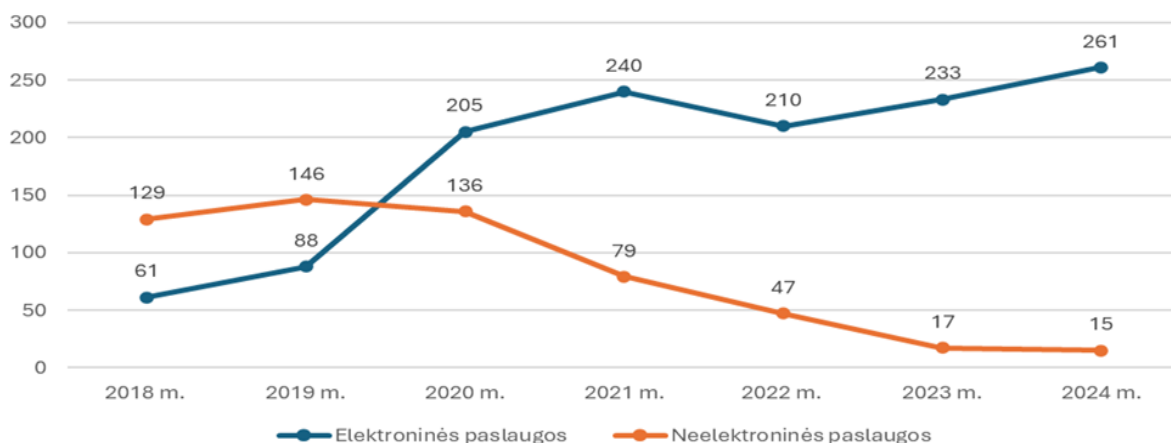
Reikalavimas turėti licenciją verstis neapdoroto tabako didmenine prekyba netaikomas licencijų verstis tabako gaminių gamyba turėtojams, naudojantiems neapdorotą tabaką tabako gaminių gamybai. Neapdoroto tabako mažmeninė prekyba draudžiama.

2024 m. gruodžio 31 d. galiojo 1 išduota licencija verstis didmenine prekyba neapdorotu tabaku.

Elektroniniai prašymai

Licencijų išdavimo procesų efektyvinimo priemonių taikymas, visų išduodamų licencijų, leidimų ir pažymėjimų elektroninių prašymų formų sukūrimas, jų pateikimas elektroninėje erdvėje bei informacijos apie galimybę teikti paraiškas elektroninėmis priemonėmis sklaida lėmė spartų elektroninių paslaugų augimą. 2024 m. pateiktų elektroninių prašymų skaičius padidėjo iki 95 proc. (7 pav.)

Šių paslaugų patogumą įrodo 90 proc. elektronines paslaugas gavusių ūkio subjektų teigiamas įvertinimas (Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūros duomenimis).

7 pav. Elektroniniu ir neelektroniniu būdu 2018–2024 m. pateikti prašymai suteikti paslaugas

Lyginant su 2018 m. elektroninių administracinių paslaugų skaičius 2024 m. išaugo 4,3 karto.

Ūkio subjektai elektroninius prašymus per EVV gali teikti visų NTAKD išduodamų 26 rūšių licencijoms gauti.

Įteisintas licencijavimo mechanizmas užtikrina, kad alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų prekursorių versle dalyvautų tik nepriekaištingos reputacijos ūkio subjektai. Siekiant įvertinti ūkio subjektų, kurie kreipiasi įsigyti licencijas, nepriekaištingą reputaciją ir jų pateiktus dokumentus, pasirašytos duomenų teikimo sutartys su VĮ Registrų centras, Informatikos ir ryšių departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos. NTAKD taip pat naudojami Valstybinės socialinio draudimo fondo valdybos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos viešai prieinamais duomenų registrais.

NTAKD verslo licencijas ir leidimus išduoda naudodamasis Licencijų informacine sistema. Informacija apie ūkio subjektams išduotas, papildytas, patikslintas, sustabdytas ar panaikintas licencijas yra teikiama viešai vienoje vietoje, todėl suinteresuoti ūkio subjektai ar veiklos priežiūros institucijos jiems reikalingą informaciją gali gauti greičiau ir patikimiau.

Licencijavimo veiklos efektyvumo didinimas

- Siekiant pagreitinoti duomenų, reikalingų licencijoms išduoti, patikrą bei atsakyti siunčiamų užklausų, inicijuotas tiesioginis duomenų gavimas iš Muitinės leidimų sistemos portalo apie ūkio subjektų mokesčių įsipareigojimų muitinei vykdymą. Šiuo metu NTAKD prieš išduodamas licencijas teikia paklausimus dėl ūkio subjektų mokesčių įsipareigojimų muitinei vykdymo per Muitinės leidimų sistemos portalą.
- Licencijų išdavimo procesų efektyvinimo priemonių taikymas bei informacijos apie galimybę teikti prašymus ir dokumentus elektroninėmis priemonėmis sklaida lėmė spartų elektroninių paslaugų augimą – 2024 m. pateiktų elektroninių prašymų skaičius sudarė 95 proc. nuo bendro teiktų paraiškų skaičiaus.
- Elektroninius prašymus ūkio subjektai gali teikti visų NTAKD išduodamų 26 rūšių licencijoms gauti.
- Parengtos ir atnaujintos mokomosios medžiagos dėl licencijų ir leidimų išdavimo, papildymo bei patikslinimo, pateikti prašymų pildymo rekomendaciniai pavyzdžiai bei reikalavimai dokumen-

tams, teikiant prašymus gauti licencijas ir ūkio subjektų konsultavimas užtikrino, kad 2024 m. 75 proc. visų paraiškų ir dokumentų licencijoms gauti, papildyti, patikslinti buvo tinkamai užpildyti.

- Siekiant efektyviau ir patogiau pateikti informaciją ūkio subjektams NTAKD interneto svetainėje restruktūrizuotas „Licencijų ir leidimų išdavimo“ skyrius, kuriame ūkio subjektai pagal alkoholio produktų didmeninės prekybos rūšis lengviau suras informaciją, reikalingą licencijų išdavimui, papildymui ir patikslinimui.
- Gerinant administracinių paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo kokybę, buvo atnaujinti administracinių paslaugų teikimo aprašymai, o ūkio subjektams – atmintinės apie licencijų ir leidimų gavimą.
- Siekiant patogesnio ir funkcionalesnio naudojimosi Licencijų informacine sistema (LIS), VĮ Registrų centras pateikti pasiūlymai dėl LIS tobulinimo – didinti sistemos veikimo greitį, gerinti licencijų paiešką išfiltravus tam tikrų licencijų sąrašą, sudaryti galimybę licencijuojamą veiklą surasti pagal raktinį žodį.

3.7 priemonė. Didinti subjektų, kurių veikla susijusi su tabako gaminių, su jais susijusių gaminių ir alkoholio teisėta apyvarta, kompetencijas naudojant inovatyvius metodus / įrankius

Siekiant didinti subjektų, kurių veikla susijusi su tabako gaminių, su jais susijusių gaminių ir alkoholio teisėta apyvarta, kompetencijas geriausia priemonė kurti ilgalaikius, tvarius sprendimus ir didinti verslo bei visuomenės sąmoningumą yra tinkamas komunikavimas. Todėl NTAKD šiai veiklai 2024 m. skyrė didžiausią dėmesį. Periodiškai Lietuvos savivaldybių administracijų darbuotojams buvo organizuojami nuotoliniai mokymai aktualiais klausimais, susijusiais su alkoholio ir tabako gaminių priežiūra. Mokymų tikslas – suteikti reikalingą informaciją ir aptarti kylančias problemas bei surasti jų sprendimo būdus, taip pat užtikrinti vieningesnę procedūrų laikymąsi išduodant licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, tabako gaminiais ir su jais susijusiais gaminiais. NTAKD specialistai savivaldybėms ir ūkio subjektams nuolat teikė konsultacijas ir informaciją. Per einamuosius metus NTAKD patalpose atskiriems ūkio subjektams buvo organizuoti kontaktiniai mokymai dėl tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių prekybos ir reklamos ypatumų. 2024 m. gegužės mėnesį buvo organizuoti mokymai Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams dėl klausimų, susijusių su elektroninių cigarečių prekyba ir teisiniu reguliavimu. Verslo naujokų, veikiančių alkoholio ir tabako gamybos bei prekybos srityje, nuotoliniai mokymai įvyko 2024 m. birželio 12 d. ir lapkričio 27 d. Per einamuosius metus NTAKD interneto svetainėje parengta ir paskelbta 10 pranešimų verslui aktualiomis temomis tabako ir alkoholio priežiūros srityje.

3.8 priemonė. Didinti valstybės ir (ar) savivaldybių institucijų ir (ar) įstaigų, ūkio subjektų, kurių veikla susijusi su narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) teisėta apyvarta, kompetencijas naudojant inovatyvius metodus / įrankius

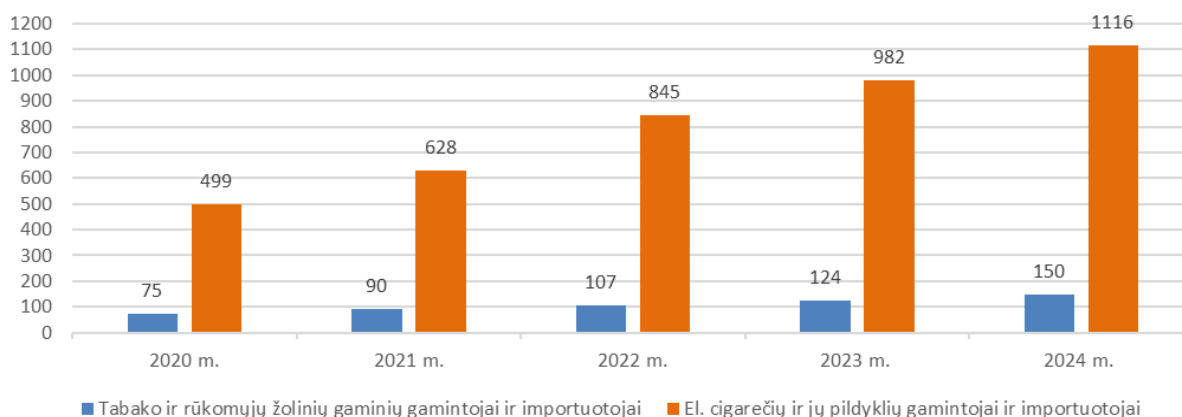
Kad bendradarbiavimas su kontroliuojančiomis institucijomis būtų sklandesnis, surengti treji mokymai ūkio subjektams apie teisinius reikalavimus įmonėms ir įstaigoms, naudojančioms narkotinių ir psichotropinių medžiagų prekursorius. Mokymų metu apmokytas 71 dalyvis, aptarti narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos bei į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų reglamentavimo ir veiklos priežiūros klausimai, pramonėje teisėtai naudojamų į IV narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašą įtrauktų medžiagų teisinio reguliavimo aspektai ir reikalavimai veiklai, mokslinių tyrimų atlikimo su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis galimybės, duomenų apie aukščiau išvardintų medžiagų apyvartą teikimo į PTAKIS informacinę sistemą tvarka.

Surengti 22 mokymai teisėsaugos pareigūnams, valstybės ir savivaldybių įstaigų specialistams bei kitiems ekspertams apie naujas psichoaktyvias medžiagas bei jų keliamą profesinę riziką. Mokymuose dalyvavo daugiau nei 670 dalyvių.

3.9 priemonė. Atlikti tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių gamintojų ir (ar) importuotojų EU-CEG portale pateiktų pranešimų apie gaminius, skirtus Lietuvos rinkai, vertinimą

NTAKD yra atsakinga institucija, kuriai tabako gaminių ir elektroninių cigarečių gamintojai bei importuotojai, vadovaudamiesi 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB (toliau – TPD), teikia pranešimus apie planuojamus tiekti Lietuvos rinkai skirtus tabako gaminius ir elektronines cigaretes bei jų pildykles. Ši informacija pateikiama per Europos Komisijos (EK) sukurtą bendrą registravimo portalą EU-CEG (toliau – EU-CEG portalas). Iki 2024 m. gruodžio 31 d. EU-CEG portale informaciją apie savo gaminius pateikė 150 tabako ir rūkomųjų žolinių gaminių gamintojų bei importuotojų ir 1116 elektroninių cigarečių bei jų pildyklių gamintojų ir importuotojų (8 pav.).

8 pav. Tabako gaminių ir rūkomųjų žolinių gaminių bei elektroninių cigarečių ir jų pildyklių gamintojų ir importuotojų, 2020–2024 m. EU-CEG portale teikusių pranešimus apie Lietuvos rinkai skirtus gaminius, skaičiaus pokytis, vienetais

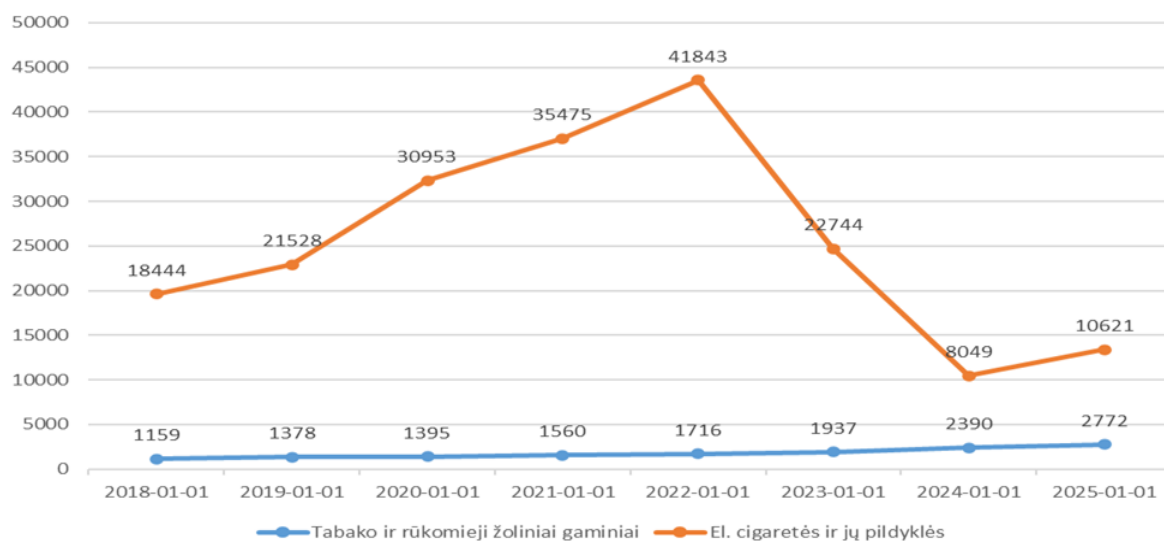

Vykdydamas nacionalinio koordinatoriaus funkcijas bei atsižvelgdamas į būtinybę saugoti komercinę paslaptį, NTAKD savo interneto svetainėje viešai skelbia ir nuolat atnaujina Lietuvos rinkai skirtų gaminių sąrašus (toliau – sąrašas). Šiuose sąrašuose pateikiama informacija apie tabako gaminius, rūkomuosius žolinius gaminius ir elektronines cigaretes bei jų pildykles, kurių gamintojai ir importuotojai yra pateikę EU-CEG portalui. Ši informacija yra naudinga tiek verslo priežiūros institucijoms, tiek verslo atstovams bei vartotojams, nes leidžia patikrinti, ar jų vartojamas gaminytis yra sąrašė, ir tai reiškia, kad apie šiuos gaminius EU-CEG portalui yra pateikta gamintojų ir importuotojų informacija ir juos galima tiekti Lietuvos rinkai.

2024 m. tikrinant EU-CEG portale pateiktą informaciją dėmesys buvo skiriamas nuo 2022 m. liepos 1 d. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (toliau – TKĮ) pakeitimui, kuris draudžia Lietuvos rinkai tiekti elektronines cigaretes ir jų pildykles, jeigu jų skystyje yra kvapiųjų medžiagų, išskyrus tabako kvapą ar skonį, bei papildomai nuo 2024 m. lapkričio 1 d. įsigaliojusiam Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2024 m. spalio 14 d. įsakymui Nr. 1-200 „Dėl Lietuvos Respublikoje leidžiamų naudoti cheminių medžiagų, suteikiančių elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių skysčiui tabako skonį ir kvapą, sąrašo patvirtinimo“, patvirtinančiam leidžiamų naudoti cheminių medžiagų, suteikiančių elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių skysčiui tabako skonį bei kvapą. Kadangi nemaža dalis verslo subjektų, teikiančių pranešimus į EU-CEG portalą, prisitaikė prie teisės aktų pakeitimų ir pateikė pranešimus, atitinkančius TKĮ nuostatas, 2024 m. pabaigoje EU-CEG portale buvo įregistruotas 10 621 įrašas apie elektronines cigaretes bei jų pildykles ir 2 772 įrašai apie tabako ir rūkomuosius žolinius gaminius (9 pav.).

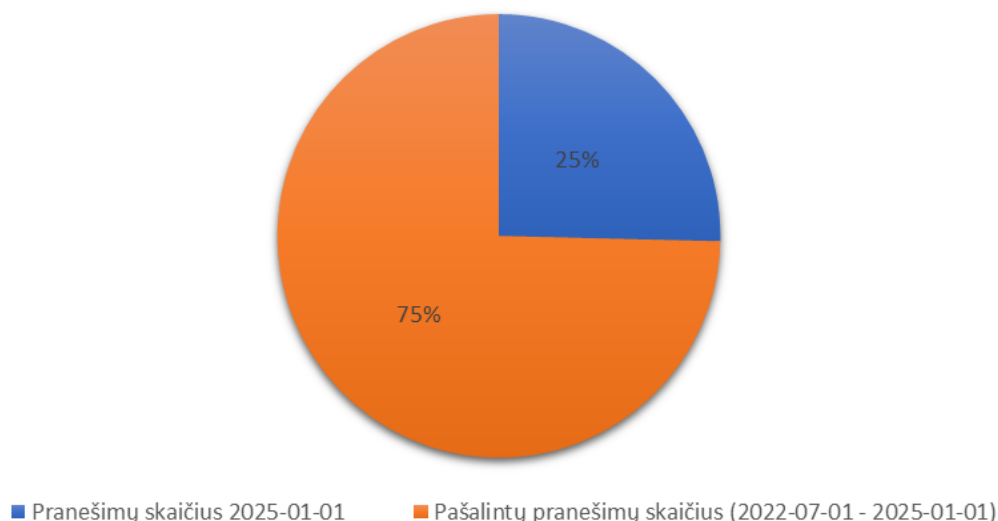
2024 m. iš EU-CEG sąrašo buvo pašalintos 8 657 elektroninės cigaretės ir jų pildyklės, kurios neatitiko TKĮ reikalavimų.

9 pav. EU-CEG portale nuo 2018-01-01 iki 2025-01-01 pateiktų įrašų apie tabako gaminius, rūkomuosius žolinius gaminius ir elektronines cigaretetes bei jų pildykles, skirtas Lietuvos rinkai, skaičiaus pokytis

Iki 2022 m. liepos 1 d., kada įsigaliojo TKĮ nuostatos, draudžiančios Lietuvos rinkai tiekti elektronines cigaretetes ir jų pildykles, jei jų skysčių sudėtyje yra kvapiųjų medžiagų, išskyrus tabako kvapą ir (ar) skonį, EU-CEG portale buvo pateikti iš viso 41 843 pranešimai. Vertinant šių gaminių atitiktį naujoms TKĮ nuostatom, NTAKD bendradarbiauja su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – VVTAT). VVTAT atsakinga už tai, kad elektroninių cigarečių ir jų pildyklių ženklavimas, sudėtis bei kokybė atitiktų teisės aktų reikalavimus. Remdamiesi VVTAT pateiktomis išvadomis dėl tam tikrų sudedamųjų dalių tinkamumo ar netinkamumo, NTAKD darbuotojai nuo 2022 m. liepos 1 d. iki 2025 m. sausio 1 d. iš EU-CEG portalo pašalino 31 222 pranešimus apie gaminius, skirtus Lietuvos rinkai, kurie neatitiko TKĮ reikalavimų. 2025-01-01 buvusių ir 2022-07-01–2025-01-01 laikotarpiu pašalintų iš EU-CEG portalo gaminių skaičius procentais pavaizduotas 10 paveiksle.

10 pav. EU-CEG portale 2025-01-01 buvusių ir 2022-07-01–2024-01-01 laikotarpiu pašalintų iš portalo gaminių skaičius, procentais

VVTAT prašymu NTAKD, remdamasis EU-CEG portale pateikta informacija, parengė ir pateikė išsamią medžiagą apie 51 mažmeninės prekybos vietoje VVTAT atrinktas elektronines cigaretes ir jų pildyklės. Be to, NTAKD prašė VVTAT įvertinti 141 gaminio, registruoto EU-CEG portale, sudėtį. VVTAT nustatė, kad net 125 gaminių sudėtis neatitinka TKĮ nuostatų, todėl elektroninės cigaretės ir jų pildyklės iš EU-CEG portalo buvo pašalintos kaip neatitinkančios teisės aktų reikalavimų ir netinkamos prekybai Lietuvos rinkoje.

3.10 priemonė. Plėtoti socialinį dialogą su asocijuotomis verslo struktūromis dėl nuotolinės prekybos tabako gaminiais ir su jais susijusiais gaminiais; dėl draudimo parduoti tabako gaminius ir su jais susijusius gaminius asmenims, jaunesniems nei 18 metų; dėl nealkoholinių gėrimų – vyno, alaus ir alaus kokteilių nepardavimo vaikams ir paaugliams; dėl tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių bei alkoholio reklamos draudimo

Įgyvendindamas šią priemonę, NTAKD organizavo susitikimus, diskusijas ir konsultacijas su įvairiomis verslo asociacijomis. Taip siekiama užtikrinti bendrą supratimą apie teisinius reikalavimus, skatinamas atsakingas požiūris į draudžiamą nuotolinę prekybą tabako gaminiais bei su jais susijusiais gaminiais, taip pat reklamą ir kitus teisės aktuose nustatytus draudimus. Kad būtų patenkintas verslo lūkestis ir iniciatyva diegti naujus skaitmeninius techninius sprendimus pirkėjų amžiui patikrinti mažmeninės prekybos vietose, kurie yra patikimesni nei žmogiškasis faktorius, vizualiai tikrinant pirkėjo amžių, NTAKD stiprino bendradarbiavimą su verslo subjektais, teikė konsultacijas, dalijosi turima užsienio šalių gerąja praktika. Ypatingas dėmesys 2024 m. buvos skirtas AKĮ įtvirtintam alkoholio reklamos draudimui. Kad leidžiamos informacijos apie alkoholinius gėrimus pateikimas mažmeninės prekybos, viešojo maitinimo vietose, internetinėse parduotuvėse ir platformose pateikimas nebūtų reklama, NTAKD organizavo susitikimus su asocijuotomis verslo struktūromis, veikiančiomis alkoholio ir tabako gamybos bei prekybos srityje, su didžiąją dalį mažmeninės prekybos maisto produktais Lietuvoje rinkoje užimančiais prekybos tinklais.

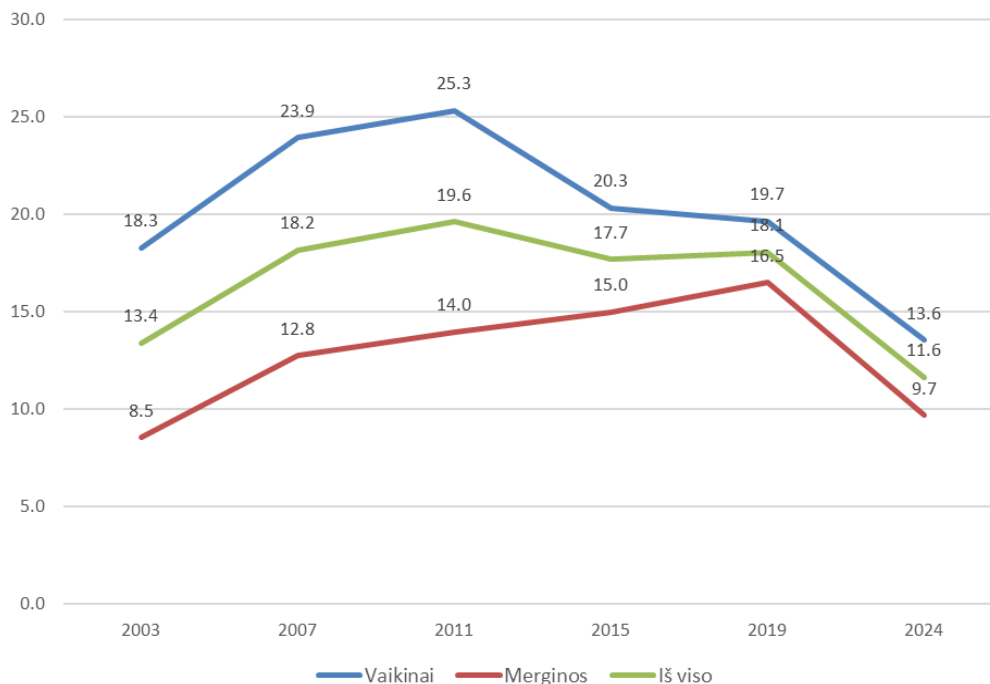
2024 m. NTAKD nenustatė teisės aktų pažeidimų, susijusių su alkoholinių gėrimų reklamos draudimu ir netaikė ūkio subjektams ekonominių sankcijų, todėl pagrįstai darytina išvada, kad NTAKD kompetencijai priskirtų teisės aktų pažeidimų dėl socialinio dialogo su asocijuotomis verslo struktūromis 2024 m. nebuvo nustatyta.

Atkreiptinas dėmesys, kad vykdyto socialinio dialogo ir priemonių tikslas buvo ne tik užtikrinti teisės aktų laikymąsi, bet ir sukurti bendrą požiūrį į atsakingą verslą, taip mažinant žalingą poveikį visuomenės sveikatai.

4 UŽDAVINYS

Užtikrinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo ir jam mažinti skirtų priemonių efektyvumo stebėseną

11 pav. E-11-001-11-04-01 „15–16 m. mokinių, bent kartą vartojusių kanapes, dalis (ne daugiau kaip x procentų ataskaitiniais metais), proc.“

2024 m. atlikto Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose tyrimo (angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) duomenimis, kanapes bent kartą gyvenime vartoję nurodė 11,6 proc. 15–16 m. amžiaus Lietuvos moksleivių (vaikinių – 13,6 proc., merginų – 9,7 proc.). Tai yra mažiausia šio rodiklio reikšmė nuo 2003 metų, kai buvo pradėtas stebėti šis rodiklis. 2024 m. faktinė 15–16 m. mokinių, bent kartą gyvenime vartojusių kanapes, dalies reikšmė buvo 6,5 procentinių punktų mažesnė nei 2019 m. ir 5,9 procentinių punktų mažesnė nei planuota 2024 m. reikšmė. Taigi siektina reikšmė buvo sėkmingai pasiekta (žr. 11 pav.). Tyrimas atliekamas kas 4 metai nuo 1995 m.

4.1 priemonė. Vykdyti naujų psichoaktyvų efektą sukeliančių medžiagų stebėseną, atlikti analizę ir rizikos vertinimą bei teikti siūlymus dėl rinkos ribojimo priemonių taikymo

Naujų psichoaktyviųjų medžiagų stebėseną ir efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą

NTAKD yra Europos Sąjungos narkotikų agentūros (toliau – EUDA) Ankstyvojo perspėjimo sistemos (angl. *Early warning system*, toliau – EWS) nacionalinis koordinavimas. EWS tikslas – kuo skubiau identifikuoti naujas rinkoje atsirandančias psichoaktyvias medžiagas, įvertinti jų plitimą, vartojimą ir nustatyti pasiūlos mažinimo priemones.

Norint užtikrinti greitą informacijos gavimo ir teikimo procesą, efektyvų informacijos apsikeitimą apie pavojingų naujų psichoaktyviųjų medžiagų (angl. *new psychoactive substances*, toliau – NPS) atsiradimą, nustatymą, gabenimą, gamybą, sulaikymą, vartojimą, prekybą jomis ir pan., plėtoti kompetentingų valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, 2024 m. buvo

įteisintas praplėstas nacionalinis ankstyvojo perspėjimo tinklas bei patvirtintos jame dalyvaujančios Lietuvos institucijos ir organizacijos. Šiuo metu nacionalinį EWS tinklą sudaro 20 institucijų ir organizacijų.

Siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą bei greitai reaguoti į gaunamus pranešimus apie NPS iš EUDA per EWS bei su tuo siejamas grėsmes (mirtys, ūmūs apsinuodijimo atvejai) kitose valstybėse, per 2024 metus atsakingoms institucijoms išplatinti 58 pranešimai apie NPS ir jų keliamas grėsmes visuomenės sveikatai.

Lietuvos valstybinės laboratorijos per ataskaitinį laikotarpį NTAKD pranešė apie 21 pirmą kartą nustatytą NPS Lietuvoje (2023 m. jų buvo 22). Surinktos informacijos pagrindu apie naujas Lietuvos rinkoje pasirodžiusias medžiagas NTAKD parengė pranešimų formas ir teisės aktų nustatyta tvarka pateikė EUDA. Ši pateikta informacija leidžia įvertinti NPS paplitimo mastą ES bei inicijuoti pavojingų NPS rizikos vertinimą bei rinkos ribojimo priemones.

Per ataskaitinį laikotarpį NTAKD aktyviai bendradarbiavo ne tik su Lietuvos institucijomis, tačiau ir su tarptautinėmis institucijomis – EUDA, Pasaulio sveikatos organizacija, Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo biuru, Jungtinių tautų tarptautinė kontrolės valdyba, organizavo duomenų surinkimą bei jų pateikimą, pildė kompleksinius klausimynus apie 8 narkotines ir psichotropines medžiagas. Pateikti susisteminti duomenys ir kita aktuali informacija leidžia atsakingoms tarptautinėms institucijoms priimti būtinus sprendimus dėl pavojingoms NPS privalomų kontrolės priemonių taikymo visose valstybėse bei įvertinti esamas tendencijas, keliamas grėsmes.

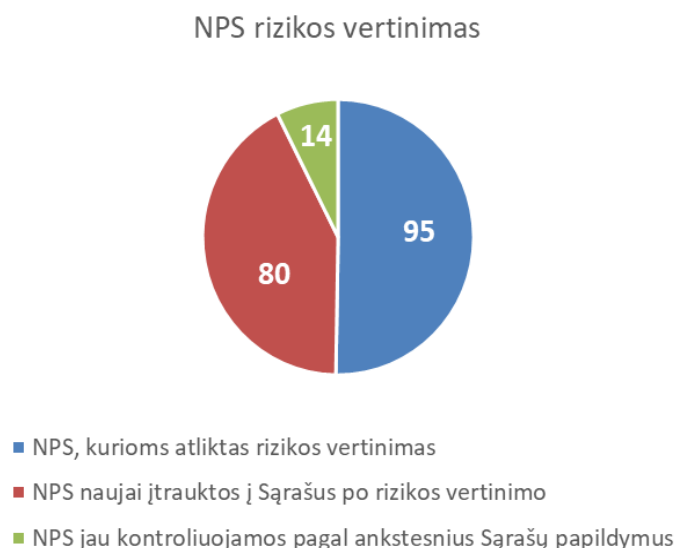
Atsižvelgus į išaugusį savivaldybių poreikį mokymams apie NPS bei siekiant kelti specialistų kompetencijas, buvo surengti 21 mokymai policijos bendruomenės pareigūnams, pedagogams, mokyklų administracijoms, švietimo specialistams, narkotikų komisijos nariams ir kitiems specialistams.

Plėtojant nacionalinio EWS tinklo veiklą bei siekiant aptarti esamą NPS situaciją Lietuvoje, 2024 m. gruodžio 3 d. suorganizuotas Ankstyvojo perspėjimo sistemos (EWS) nacionalinio tinklo ekspertų metinis susitikimas, kuriame pristatyti duomenys, tendencijos ir rodikliai, leidžiantys stiprinti nacionalinį EWS tinklą ir užtikrinantys efektyvų apsikeitimą aktualia informacija.

Naujų psichoaktyviųjų medžiagų rizikos vertinimas

NTAKD veikia Tarpžinybinė psichoaktyvų efektą sukeliančių medžiagų rizikos vertinimo komisija (toliau – Komisija), nagrinėjanti ir vertinanti informaciją apie psichoaktyvų efektą sukeliančias medžiagas. 2024 m. buvo suorganizuoti 2 Komisijos posėdžiai (gegužės 7 d. ir lapkričio 5 d.) dėl NPS rizikos vertinimo, teisės aktų tikslinimo, įtraukiant naujas medžiagas, rinkos ribojimo priemonių pritaikymo NPS (12 pav.). Parengta informacinė medžiaga Komisijos nariams apie 95 NPS, kurios buvo vertintos Komisijos posėdžiuose.

Posėdžių protokolų nutarimo pagrindu parengti ir pateikti 3 siūlymai (II, III ir IV ketv.) SAM dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų tikslinimo ir rinkos ribojimo priemonių nustatymo 80 NPS Lietuvoje bei dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų patikslinimo ir papildymo naujomis medžiagomis bei jų rekomendaciniais kiekiais.

12 pav. NPS rizikos vertinimo rezultatai 2024 m., vienetais

Atlikus rizikos vertinimą naujoms rinkoje atsiradusioms psichoaktyviosioms medžiagoms, rinkos ribojimo priemonės pritaikytos 99 proc. medžiagų, apie kurias buvo gauti pranešimai.

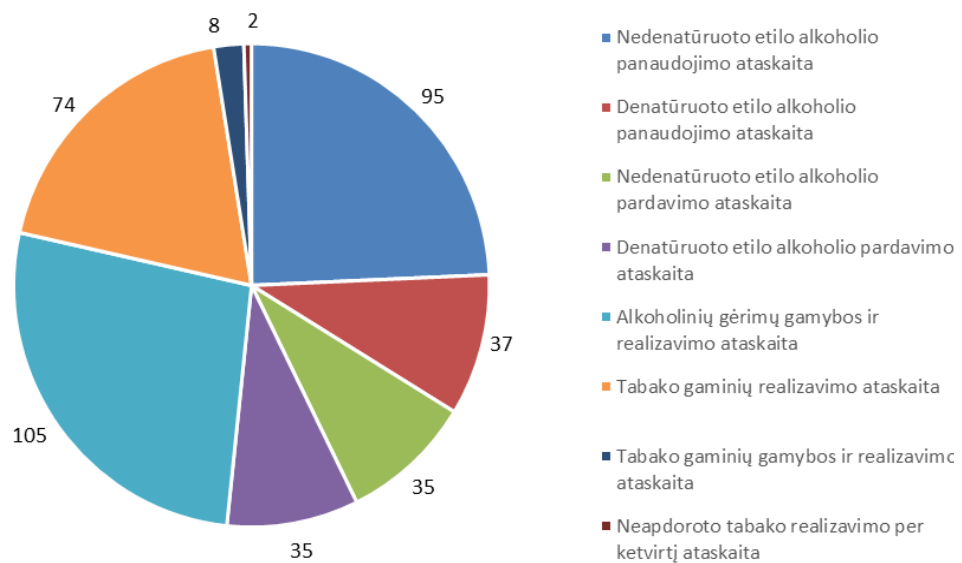
Sisteminis ir greitas NPS rizikos vertinimas bei siūlymų teikimas SAM prisideda prie narkotikų pasiūlos mažinimo, todėl naujos psichoaktyvų efektą sukeliančios medžiagos net nespėja išpopuliarėti tarp vartotojų ir išplisti Lietuvos rinkoje.

4.2 priemonė. Vykdyti tabako ir alkoholio produktų prekybos, gamybos, etilo alkoholio pirkimo ir panaudojimo duomenų stebėseną naudojantis elektroninėmis priemonėmis

Elektroninės ataskaitos

Siekiant ūkio subjektams sudaryti patogesnes sąlygas teikti teisės aktuose numatytus duomenis apie etilo alkoholio panaudojimą ir pardavimą bei alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių gamybą bei realizavimą, 2024 m. sėkmingai naudotos elektroninės ataskaitų teikimo formos ATASKAITOS.NTAKD.LT. Iš jų 7 buvo sukurtos 2020 m., o 2022 m. įvedus neapdoroto tabako licencijavimą ir atsiradus prievolei šią veiklą vykdančioms ūkio subjektams teikti neapdoroto tabako realizavimo ataskaitas buvo sukurta aštunta elektroninė ataskaitos forma.

Ūkio subjektų, registruotų ATASKAITOS.NTAKD.LT, skaičius 2024 m. gruodžio 31 d. matomas 13 paveiksle.

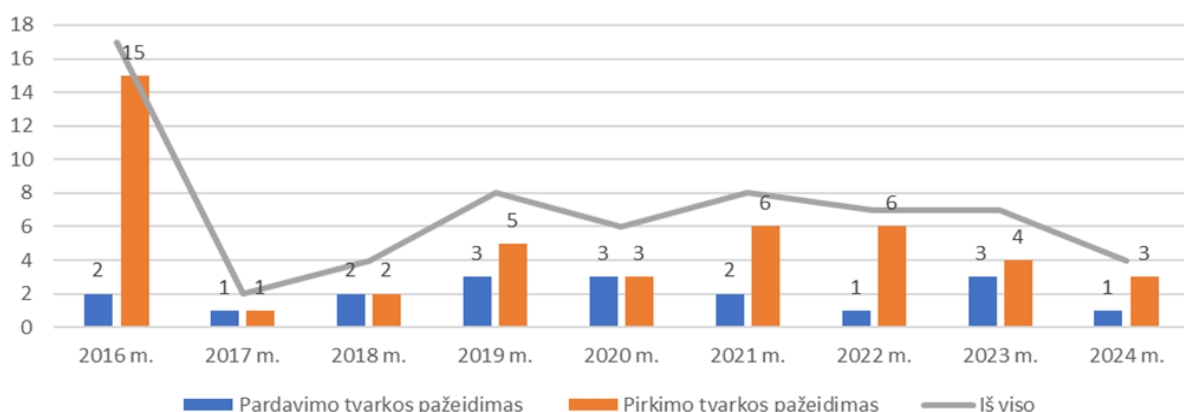
13 pav. Ūkio subjektų, registruotų ATASKAITOS.NTAKD.LT, skaičius, vienetais.

Ūkio subjektų NTAKD teikiamų Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatyme (toliau – AKĮ) nustatytų nedenatūruoto ir denatūruoto etilo alkoholio pardavimo ir panaudojimo ataskaitų duomenų stebėseną ir analizę – prevencinė priemonė bei kontrolė, siekiant išvengti galimo licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimo.

Vertinant ataskaitų duomenis 2016–2024 m. nustatytų pažeidimų skaičius pateiktas 14 pav. Analizuojant ir vertinant bendrą pažeidimų skaičių kasmet matyti teigiama tendencija – pažeidimų nuo 17 (2016 m.) sumažėjo iki 4 (2024 m.).

Pardavimo tvarkos pažeidimų skaičius nedidelis ir svyruoja nežymiai – nuo 1 iki 3 per metus, tačiau pirkimų tvarka pažeidžiama dažniau: 2016 m. šių pažeidimų skaičius buvo santykinai didelis (15 atvejų), tačiau 2024 m. sumažėjo iki 3 pažeidimų.

Taigi efektyvus darbas atliekant nedenatūruoto ir denatūruoto etilo alkoholio pardavimo ir panaudojimo ataskaitų duomenų vertinimą duoda gerus rezultatus.

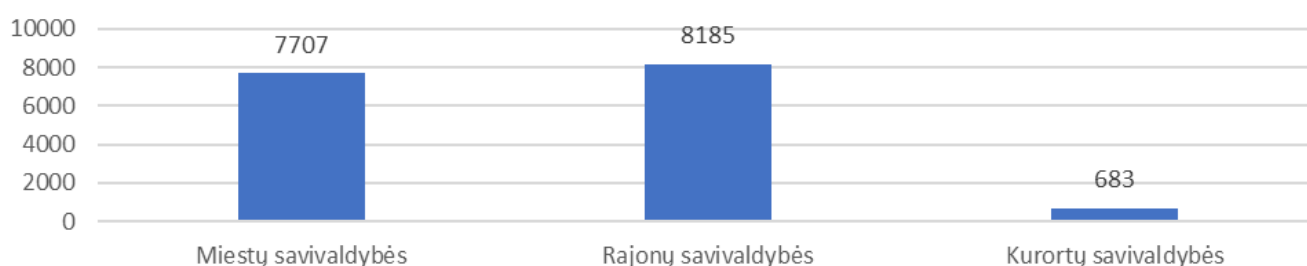
14 pav. Etilo alkoholio pardavimo ir pirkimo tvarkos pažeidimų skaičiaus kitimas 2016–2024 m.

Alkoholinių gėrimų, tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių mažmeninės prekybos licencijų stebėseną

Siekdamas įvertinti savivaldybių išduotų licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir tabako gaminiais bei su tabako gaminiais susijusiais gaminiais skaičių, NTAKD atliko tokių licencijų vietų Lietuvoje tankumo apžvalgą pagal savivaldybių pateiktą informaciją [V] Registrų centras Licencijų informacinę sistemą (www.licencijavimas.lt).

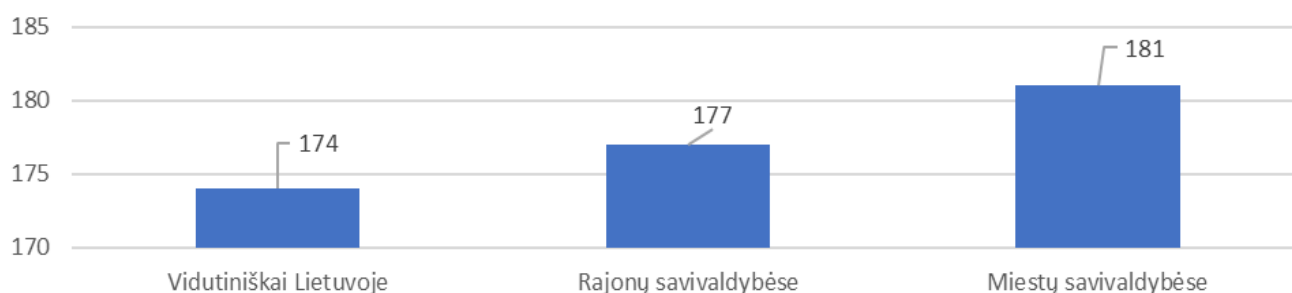
Licencijų informacinės sistemos www.licencijavimas.lt (toliau – LIS) duomenimis, 2024 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos savivaldybėse galiojo 16 575 licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais. Lietuvos miestų savivaldybėse galiojo 7707 licencijos, rajonų savivaldybėse – 8185 licencijos, kurortuose – 683 licencijos (15 pav.).

15 pav. Licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais pasiskirstymas Lietuvos Respublikos savivaldybėse 2024 m. birželio 30 d.

NTAKD, surinkęs informaciją apie išduotas galiojančias licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, įvertino gyventojų skaičių², tenkantį vienai licencijai. Lietuvoje vienai licencijai tenka 174 gyventojai, rajonų savivaldybėse – 177 gyventojai, o miestų savivaldybėse – 181 gyventojas (16 pav.).

16 pav. Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais 2024 m. birželio 30 d.

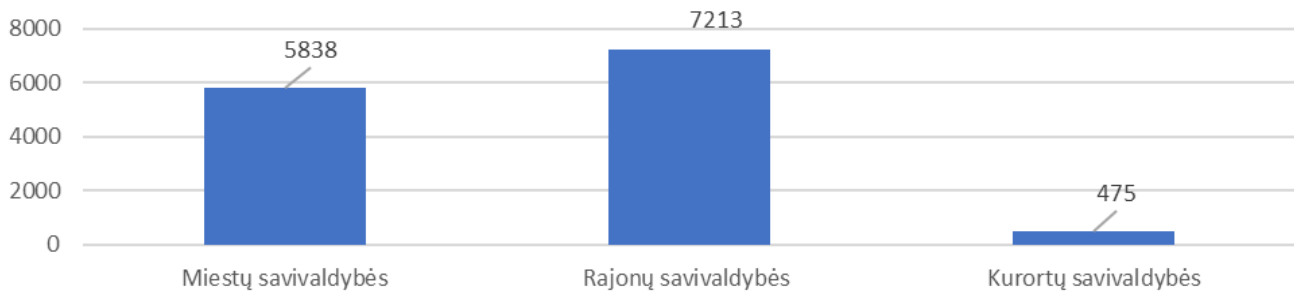

Licencijų verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais pasiskirstymas savivaldybėse

LIS duomenimis, 2024 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos savivaldybėse galiojo 13 526 licencijos verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais. Lietuvos miestų savivaldybėse galiojo 5 838 licencijos, rajonų savivaldybėse – 7213 licencijų, kurortuose – 475 licencijos (17 pav.).

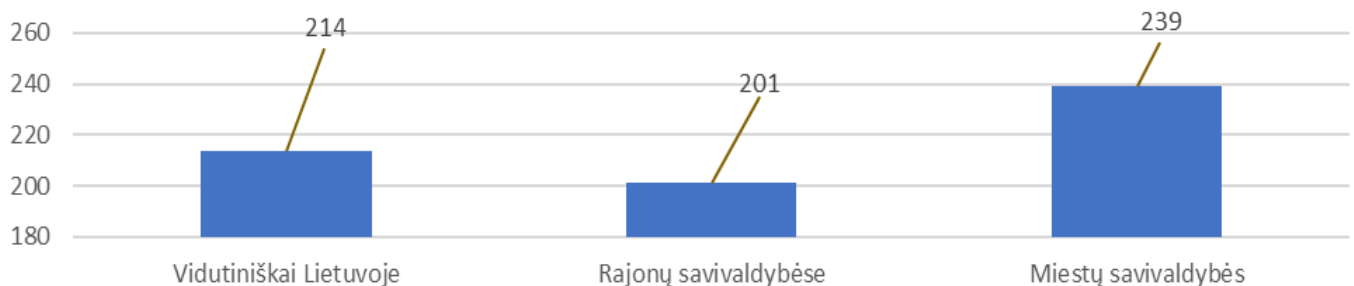
² Gyventojų skaičius savivaldybėse pagal Valstybės duomenų agentūros Oficialios statistikos portalą 2024 m. liepos 1 d. duomenis.

17 pav. *Licencijų verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais pasiskirstymas Lietuvos Respublikos savivaldybėse 2024 m. birželio 30 d.*

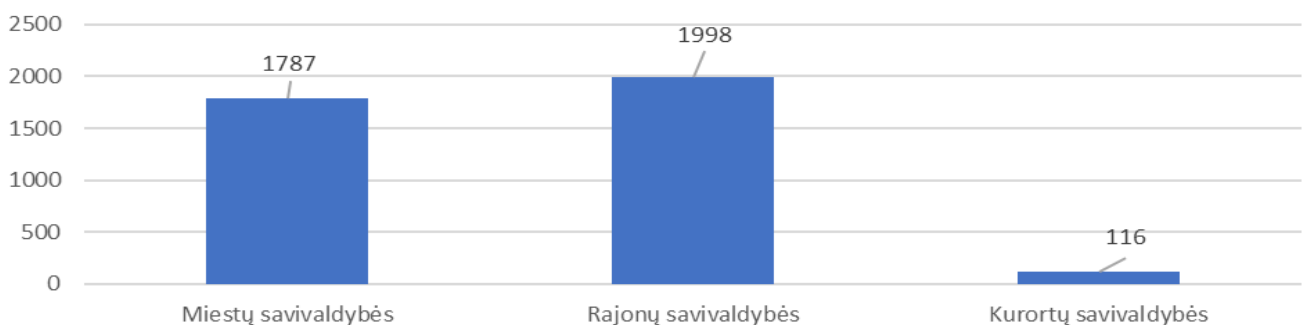
NTAKD taip pat įvertino gyventojų skaičių, tenkantį vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais. 2024 m. birželio 30 d. Lietuvoje vienai licencijai tenka 214 gyventojų, rajonų savivaldybėse – 201 gyventojas, miestų savivaldybėse – 239 gyventojai (18 pav.).

18 pav. *Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais 2024 m. birželio 30 d.*

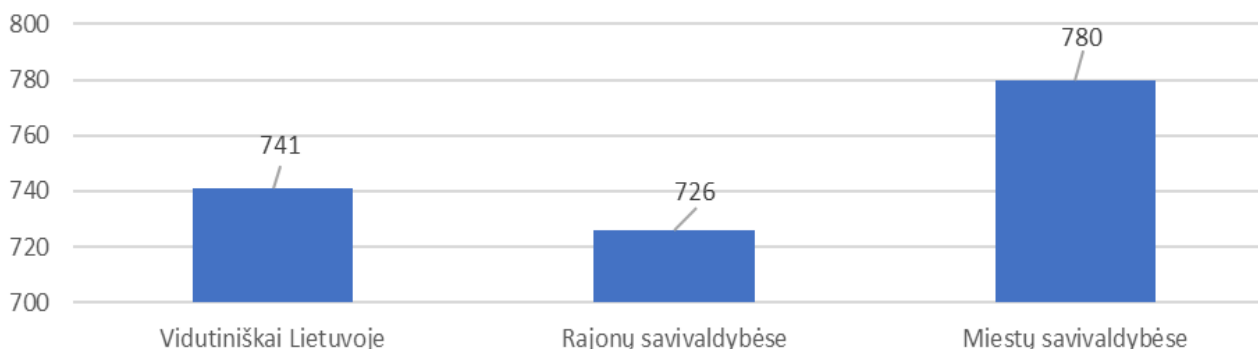
LIS duomenimis, 2024 m. birželio 30 d. galiojo 3 901 licencija verstis mažmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais. Lietuvos miestų savivaldybėse galiojo 1787 licencijos, rajonų savivaldybėse – 1998 licencijos, kurortų savivaldybėse – 116 licencijų (19 pav.).

19 pav. *Licencijų verstis mažmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais pasiskirstymas Lietuvos Respublikos savivaldybėse 2024 m. birželio 30 d.*

NTAKD įvertino gyventojų skaičių, tenkantį vienai su tabako gaminiais susijusių gaminių mažmeninės prekybos licencijai. Lietuvoje vienai šios rūšies licencijai tenka 741 gyventojas, miestų savivaldybėse – 780 gyventojų, rajonų savivaldybėse – 726 gyventojai (20 pav.).

20 pav. Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais 2024 m. birželio 30 d.

Atlikus tyrimą, savivaldybėms pateikiamos rekomendacijos bei pasiūlymai dėl licencijų verstis mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais, tabako gaminiais ir su tabako gaminiais susijusiais gaminiais skelbimo VĮ Registrų centras Licencijų informacinėje sistemoje. Parengtą Lietuvos Respublikos savivaldybių išduotų galiojančių licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, tabako gaminiais, su tabako gaminiais susijusiais gaminiais 2024 metais apžvalgą galima rasti NTAKD internetinėje svetainėje, adresu https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1730197020/1180/Ap%C5%BEvalga_savivaldybi%C5%B3_licencijos_%202024%20VV.pdf

4.3 priemonė. Įgyvendinti Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo (Reitox) nacionalinio centro funkcijas Lietuvoje

NTAKD vykdo Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo (Reitox) nacionalinio centro funkcijas Lietuvoje. Reitox tinklas įsteigtas tam, kad moksliskai nepriklausomi nacionaliniai kontaktiniai centrai, įkurti kiekvienoje ES valstybėje narėje, padėtų Europos Sąjungos narkotikų agentūrai (EUDA) rinkti ir teikti nuoseklią ir standartizuotą informaciją. NTAKD, kaip nacionalinio kontaktinio centro, atsakomybė yra užtikrinti sąsają tarp Lietuvos ir EUDA: koordinuoti veiklą, susijusią su nacionalinių duomenų apie narkotikus rinkimu ir stebėseną, rinkti ir stebėti atitinkamus nacionalinius duomenis ir perduoti juos EUDA; padėti kurti naujus epidemiologinių duomenų šaltinius ir atitinkamus rodiklius bei teikti bendrą paramą; skatinti naudoti tarptautiniu mastu sutartus su narkotikais susijusių duomenų rinkimo protokolus ir standartus bei įgyvendinti kokybės užtikrinimo mechanizmus. Kad užtikrintų minėtas funkcijas, NTAKD 2024 m. dalyvavo 15-oje EUDA koordinuojamų Reitox tinklo keitimosi informacija ekspertinių susitikimų. Užpildė ir EUDA pateikė 17 statistinių ataskaitų (FONTE sistemoje) apie narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimą, priklausomybių gydymą, situaciją kalėjimuose, mirtis ir apsinuodijimus nuo narkotinių medžiagų vartojimo, nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, žalos mažinimo priemonės, užkrečiamųjų ligų paplitimą tarp švirkščiamųjų narkotikų vartotojų ir kt. Taip pat atliko kokybinį su narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimu bei jo pasekmėmis susijusios 2023 m. informacijos vertinimą (ši informacija pateikta pagal EUDA parengtas darbo knygas, angl. *workbooks*).

2024 m. gruodžio 3 d. organizuotas Lietuvos narkotikų stebėsenos informacinio tinklo susitikimas, kuriame dalyvavo suburta su narkotikais susijusios stebėsenos ekspertų grupė iš įvairių institucijų. Susitikimo metu buvo aptarti narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo ir jo padarinių stebėsenos Lietuvoje klausimai, įgyvendintos ir planuojamos veiklos. NTAKD nacionaliniams ekspertams pristatė artimiausius pokyčius dėl naujai įsteigtos EUDA, kuri formaliai pradėjo veiklą 2024 m. liepos 2 d. ir pakeitė prieš tai veikusį Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centrą su papildomų funkcijų paketu.

Birželio 12–13 d. dalyvauta metiniame Reitox tinklo Baltijos šalių ekspertų susitikime „Regional Academy for Baltic countries: Innovative methods“ Taline, kuriame pristatyta aktualiausia informacija apie sinte-

tinius opioidus Lietuvoje, jų tendencijas, vartojimą, sulaikymus. Taip pat jame pasidalyta bendra Baltijos šalių patirtimi naujų psichoaktyviųjų medžiagų kontekste. Dalyvauta diskusijose ir darbo grupėse.

Rugsėjo 25–26 d. dalyvauta EUDA organizuotame metiniame 24-jame EWS tinklo ekspertų susitikime Lisabonoje, kuriame buvo pasidalyta informacija apie esamą situaciją Europos NPS rinkoje, ekspertų pristatytos ir aptartos valstybėse vyraujančios pagrindinės problemos ir tendencijos. Susitikime pristatyta situacija ir NPS iššūkiai Lietuvoje, skaitytas pranešimas apie sintetinių opioidų situaciją Lietuvoje.

4.4 priemonė. Atlikti narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimo tyrimus naudojant inovatyvius metodus

NTAKD veikloje taikomos inovatyvios stebėsenos formos, nuolat tobulinamas ir plečiamas duomenų surinkimas, išbandomi nauji duomenų rinkimo metodai. Toliau tęsiami inovatyvios stebėsenos metodai: nuotekų vandens tyrimas ir likučių panaudotuose švirkštuose analizė. Taip pat 2024 m. buvo organizuotas Europos narkotikų vartojimo paplitimo internetinis tyrimas, papildomai įtraukiant aktualius klausimus dėl narkotinių medžiagų vartojimo būdo per elektronines cigaretes ar kitus tabako prietaisus.

NTAKD jau aštuntus metus dalyvavo Europos miestų nuotekų tyrime, kurį organizuoja Europos Sąjungos narkotikų agentūra (EUDA) kartu su Europos vandens nuotekų tyrimų grupe (angl. *The Sewage Analysis Core Group Europe, SCORE*). Lietuvoje nuo 2017 m. analizuojami Vilniaus miesto nuotekų mėginiai, nuo 2018 m. pradėti vykdyti tyrimai Kaune ir Klaipėdoje. Nuotekų mėginiai reprezentuoja beveik 1 milijono gyventojų populiaciją, gyvenančią trijuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, kurie naudojami centralizuotu vandentiekio. Kasmet plečiama duomenų bazė leidžia lyginti tendencijas tarp skirtingų miestų bei skirtingais laikotarpiais. 2024 m. suorganizuotas savaitės dienų nuotekų mėginių surinkimas iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos ir išsiuntimas į Belgiją ištyrimui. Parengtas ir išplatintas pranešimas spaudai pristatant narkotinių ir psichotropinių medžiagų nustatymo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų komunalinėse nuotekose 2023 m. tyrimo rezultatus.

Kad būtų išsiaiškinta, kokias psichoaktyvias medžiagas iš tiesų vartoja švirkščiamųjų narkotikų vartotojai, kokios yra vartojamų medžiagų kombinacijos ir vartojimo tendencijos, bei nustatyta objektyvi informacija apie naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, 2024 m. NTAKD vykdė ESCAPE (angl. *European Syringe Collection and Analysis Project Enterprise*) projektą. Jo metu tiriami cheminių medžiagų likučiai švirkštuose, kuriuos po panaudojimo į žemo slenksčio kabinetus atneša švirkščiamųjų narkotikų vartotojai. Bendradarbiaujant su žemo slenksčio paslaugų teikimo vietomis surinkti tyrimo analizei reikalingi švirkštai iš penkių švirkštų surinkimo vietų Vilniuje ir Klaipėdoje.

4.5 priemonė. Atlikti alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų paplitimo tyrimą bendrojo ugdymo mokyklose pagal ESPAD metodiką, įtraukiant į tyrimo analizę Lietuvos savivaldybes

Lietuvoje kas ketverius metus atliekamas alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimas (toliau – ESPAD, angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*). Šio tyrimo pagrindinis tikslas – surinkti palyginimui tinkamus ir patikimus duomenis apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir kito rizikingo elgesio paplitimą 15–16 m. amžiaus moksleivių grupėje Europoje, siekiant stebėti ir atskirų šalių, ir tarptautines tendencijas. Naujausias ESPAD tyrimas buvo atliekamas 2024 m., jame dalyvavo 4 792 Lietuvos moksleiviai.

Nuo 2024 m. už ESPAD tyrimo įgyvendinimą Lietuvoje yra atsakingas NTAKD. Nors tarptautiniai 2024 m. ESPAD tyrimo rezultatai bus analizuojami ir paskelbti tik 2025 m., siekdamas kuo greičiau įvertinti ir tikslingai spręsti moksleivių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo situaciją Lietuvoje, NTAKD nacionalinių rezultatų analizę organizavo dar 2024 m. Taip pat pirmą kartą buvo atlikta papildoma Lietuvos savivaldybių lygmens rezultatų analizė. 2024 m. gruodžio 16 d. buvo organizuota spaudos konferencija, kurioje pristatyti naujausio ESPAD tyrimo rezultatai bei tendencijos Lietuvoje.

Nacionalinė 2024 m. ESPAD tyrimo ataskaita yra paskelbta NTAKD interneto svetainėje, adresu https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1734325309/1222/ESPAD_2024%20bendra_ataskaita_.pdf

Savivaldybių lygmens 2024 m. ESPAD tyrimo ataskaita yra paskelbta NTAKD interneto svetainėje, adresu https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1734325340/1223/ESPAD_2024_savivaldybiu_ataskaita.pdf

2024 m. gruodžio 16 d. vykusios spaudos konferencijos, skirtos pristatyti ESPAD tyrimo rezultatus, įrašas yra prieinamas adresu <https://www.youtube.com/watch?v=9glO4u0qEic>

4.6 priemonė. Vykdyti alkoholio vartojimo, jo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui stebėseną ir tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių vartojimo, jų daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėseną

Alkoholio vartojimo, jo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 32 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 6 d. nutarimo Nr. 1135 „Dėl Alkoholio vartojimo, jo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo ir Tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių vartojimo, jų daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 997 „Dėl Tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių vartojimo, jų daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) taisyklių patvirtinimo“, numatyta, kad NTAKD organizuoja ir koordinuoja alkoholio vartojimo, jo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui stebėseną ir tabako gaminių bei su tabako gaminiais susijusių gaminių vartojimo, jų daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėseną ir iki kiekvienų metų spalio 30 d. apibendrina surinktus duomenis, parengia stebėsenos vertinimą bei pateikia Sveikatos apsaugos ministerijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei, taip pat skelbia šiuos duomenis NTAKD leidinyje „Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento metinis pranešimas“ ir savo interneto svetainėje. 2024 m. parengtas Alkoholio vartojimo, jo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos duomenų vertinimas, kuris yra NTAKD metinio pranešimo „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2024“ dalis (III skyrius), parengta Tabako gaminių ir su tabako gaminiais susijusių gaminių vartojimo, jų daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos ataskaita, kuri yra metinio pranešimo „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2024“ dalis (IV skyrius). Leidinys yra paskelbtas NTAKD interneto svetainėje, adresu <https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1728271794/1166/NTAKD-PSICHOAKTYVIOSIOS%20MED%20C5%BDIAGOS-tendencijos%20ir%20pokyciai%202024-vidiniai%20spaudai.pdf>

Be to, siekiant įvertinti naujausią psichoaktyviųjų medžiagų (alkoholio, tabako, nikotino, narkotikų, naujų psichoaktyviųjų medžiagų) vartojimo situaciją tarp suaugusiųjų Lietuvos gyventojų, jų požiūrį į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo kontrolės, prevencijos ir žalos mažinimo priemonių poreikį, 2024 m. NTAKD organizavo „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tarp suaugusiųjų Lietuvos gyventojų, jų požiūrio į kontrolės ir prevencijos priemonių poreikį ir efektyvumą“ tyrimą, kuriame dalyvavo 958 18–74 m. amžiaus Lietuvos gyventojai. Tyrimo ataskaita yra paskelbta NTAKD interneto svetainėje, adresu https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1724757173/1115/Omnibus_2024_ataskaita.pdf

5 UŽDAVINYS

Dalyvauti formuojant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo politiką

5.1 priemonė. Koordinuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamo Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais plano įgyvendinimą

Vadovaujantis Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. XIV-1982 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų patvirtinimo“, 118 punktu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. gegužės 8 d. nutarimo Nr. 336 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano patvirtinimo“ 21 punktu ir siekiant užtikrinti Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano įgyvendinimą, pažangos stebėseną ir rezultatų analizę, 2024 m. gruodžio 9 d. NTAKD direktoriaus įsakymu Nr. T1-62 sudaryta Tarpinstitucinė darbo grupė. Darbo grupę sudaro atstovai iš Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Lietuvos kariuomenės, NTAKD, Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Respublikinio priklausomybės ligų centro prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos muitinės prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos kalėjimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos probacijos tarnybos, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Jaunimo reikalų agentūros ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos.

5.2 priemonė. Bendradarbiaujant su valstybės institucijomis, užtikrinti Lietuvos Respublikos pozicijų rengimą, derinimą ir pristatymą ES ir tarptautiniuose forumuose

Lietuvos atstovavimas Jungtinių Tautų Narkotinių medžiagų komisijoje

Jungtinių Tautų (JT) formate NTAKD veikla glaudžiai siejasi su UNODC ir Jungtinių Tautų Narkotinių medžiagų komisijos (toliau – CND) veikla. 2024 m. NTAKD organizavo ir koordinavo atstovavimą Lietuvai CND 67-ojoje aukštojo ir reguliaraus lygmens sesijose, taip pat CND teminėse diskusijose ir 67-oje atnaujintoje sesijoje. Aukštojo ir reguliaraus segmento sesijų metu dėmesys buvo skiriamas narkotikų pasiūlos ir paklausos mažinimo politikos bei tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimo klausimams, tvirtinamos rezoliucijos, balsuojama dėl naujų medžiagų įtraukimo į tarptautinių konvencijų kontroliuojamų medžiagų sąrašus. NTAKD taip pat dalyvavo aukšto lygio debatuose ir interaktyviose daugiašalėse aukšto lygio apskritojo stalo diskusijose narkotikų klausimais. Be to, dalyvauta vidurio laikotarpio peržiūroje, kurios metu buvo įvertinta pažanga įgyvendinant tarptautinės narkotikų politikos įsipareigojimus, nurodytus 2019 m. ministrų deklaracijoje „Dėl bendrų veiksmų stiprinimo nacionaliniu, regioniniu ir tarptautiniu lygiu, siekiant paspartinti bendrų įsipareigojimų pasaulinei narkotikų problemai spręsti įgyvendinimą“ (toliau – Deklaracija). Lietuva sutiko dalyvauti CND 67-osios sesijos pirmininko pasiūlytoje iniciatyvoje „Pledge4action“ (pasižadėjimas veikti), kuri skirta valstybėms narėms parodyti lyderystę sprendžiant pagrindinius Deklaracijoje nurodytus iššūkius ir įkvėpti kitus imtis veiksmų. Lietuva įsipareigojo iki 2029 m. parengti nacionalinį koordinavimo ir stebėsenos mechanizmą, skirtą teikti pagalbą priklausomybės sutrikimų turintiems asmenims pagerinti prieigą prie medicininių, psichikos sveikatos, reintegracijos ir socialinių paslaugų. Šis pasižadėjimas susijęs su Nacionaline darbotvarke narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų ir jos įgyvendinimo veiklos planu.

Lietuva įsipareigojo iki 2029 m. parengti nacionalinį koordinavimo ir stebėsenos mechanizmą, skirtą teikti pagalbą priklausomybės sutrikimų turintiems asmenims, pagerinti prieigą prie medicininių, psichikos sveikatos, reintegracijos ir socialinių paslaugų.

Lietuvos atstovavimas Europos Sąjungos Tarybos Horizontaliojoje narkotikų darbo grupėje

NTAKD aktyviai dalyvavo ES Tarybos Horizontaliosios narkotikų darbo grupės (toliau – HDG) veikloje, kuri yra pagrindinis ES narkotikų politikos koordinavimo formatas. Dalyvauta visuose organizuotuose HDG posėdžiuose, jų ataskaitos pateiktos LINESIS sistemoje ir išplatintos HDG pogrupio nariams Lietuvoje. Susitikimų metu buvo teikiamos koordinuotos pozicijos ir skiriamas visapusiškas dėmesys su narkotikais susijusioms problemoms ir iššūkiams spręsti. 2024 m. I pusmetį HDG pirmininkavo Belgija, o II pusmetį Vengrija, todėl susitikimų metu buvo diskutuota pirmininkavusių šalių pasiūlytomis temomis. Remiantis pirmininkaujančių valstybių prioritetais, ypatingas dėmesys susitikimų metu buvo koncentruojamas į šias temas: maitinės bendruomenės mobilizavimą kovojant su narkotikų kontrabanda; Europos Sąjungos uostų aljanso įsteigimą; nusikalstamumo prevencijos politikos, orientuotos į techninių ir administracinių kliūčių, trukdančių asmenims padaryti nusikaltimą, kūrimą; vaikų ir jaunimo verbavimo į nusikalstamas grupuotes prevenciją; visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos gerinimą; kombinuotą medžiagų (angl. *poly-substances*) vartojimą Europoje; sintetinių opioidų problemą; prekybą narkotikais atvirose ir uždaroje internetinėse platformose bei socialiniuose tinkluose. 2024 m. pirmininkavimo HDG kontekste dalyvauta trijuose Užsienio reikalų ministerijos organizuotuose Pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai koordinatorių tinklo susitikimuose.

Lietuvos atstovavimas EUDA valdyboje

2024 m. Lietuvai buvo atstovauta 2 EUDA valdybos posėdžiuose. Jų metu buvo pristatyta sintetinių opioidų grėsmė bei patvirtinta nauja EUDA organizacinė struktūra. Valdyba patvirtino EUDA 2025 m. biudžeto projektą ir preliminarų 2026 m. biudžetą. EUDA valdybos posėdžiuose buvo pristatomi pirmininkaujančios ET šalies prioritetai bei HDG posėdžių ir dialogų su trečiosiomis šalimis kalendoriai, aptarti bendri šalių veiksmai įvairiose tarptautinėse platformose.

Lietuvos atstovavimas Europos Tarybos Pompidou grupėje

2024 m. lapkričio 18–22 d. dalyvauta Jungtinių Tautų Europos Tarybos Pompidou grupės 2-ojoje metinėje Narkotikų kontrolės tinklo konferencijoje. Joje plačiai nagrinėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų prekursorių nelegalios apyvartos tendencijos, potencialių nekontroliuojamų prekursorių keliamos problemos ir nelegalios rinkos gudrybės, aptartos įdiegtos naujos duomenų teikimo apie sulaikymus sistemos, taikomos narkotikų bei jų prekursorių prekybos internete praktikos, dirbtinio intelekto įtaka kontroliuojant procesus, taip pat jo taikymas gaminant ir platinant narkotikus, kiti klausimai.

2 PROGRAMA. NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS VALDYMO PROGRAMA

NTAKD valdymo programos įgyvendinimas prisideda prie NTAKD veiklos tikslo įgyvendinimo ir padeda pasiekti suplanuotus stebėsenos rodiklius. Įgyvendinus programą nuosekliai išlaikomas NTAKD vidaus administravimo efektyvumas tvarkant įstaigos gautus, siunčiamus ir vidaus dokumentus skaitmeniniu būdu (100 proc.), taip pat 100 proc. užtikrintas biudžeto asignavimų panaudojimas ir prekių bei paslaugų įsigijimas žaliųjų pirkimų būdu. Be to, atliktų viešųjų pirkimų elektroninėmis priemonėmis, naudojantis CPO katalogu arba per CVP IS sistemą, dalis nuo visų pirkimų sudarė ir buvo didesnė nei suplanuota (ne mažiau kaip 75 proc.).

NTAKD rūpinasi darbuotojų emocine ir psichologine savijauta: nuolat rengia darbuotojų sveikatos patikrą, vakcinavimą nuo peršalimo ligų, sudaro galimybes turėti papildomų laisvų dienų sveikatinimui. Nuo 2024 m. gruodžio mėn. NTAKD darbuotojai apdrausti papildomu sveikatos draudimu.

2024 m. lapkričio 5 d. sutartimi Nr. T13-46 UAB „Netspecto“ atliko NTAKD Informacijos saugos ir infrastruktūros saugumo bei jos valdysenos atitikties vertinimą „Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2022/2555 dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje ES užtikrinti“ reikalavimams, kurie perkelti į Lietuvos Respublikos Kibernetinio saugumo įstatymą ir Kompiuterinių darbo vietų, serverių ir tinklo įrangos pažeidžiamumų skanavimą, nurodantį programinės įrangos, konfigūracinių paketų ir operacinės sistemos pažeidžiamumus ir nustatantį įdiegtą programinę įrangą. 2024 m. gruodžio 23 d. buvo pristatytos vertinimo išvados ir pateiktos rekomendacijos.

NTAKD direktoriaus 2024 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. T1-53 „Dėl asmens, atsakingo už kibernetinio saugumo organizavimą ir užtikrinimą, skyrimo“ paskirtas asmuo, atsakingas už kibernetinio saugumo organizavimą ir užtikrinimą. 2024 m. gruodžio 2 d. NTAKD ir Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūros perdavimo – priėmimo aktu Nr. NS-176 į konsoliduotą valstybės informacinių išteklių infrastruktūrą perkelta Narkotinių ir psichotropinių medžiagų teisėtros apyvartos kontrolės informacinė sistema bei virtualus serveris, nustatant rezervinius kopijavimus.

2024 m. NTAKD siekė sudaryti kuo palankesnes galimybes darbuotojams dalyvauti įvairiuose mokymuose. Vertinamas darbo laiko, vietos ir būdų lankstumas, padedantis darbuotojams išlaikyti pusiausvyrą tarp darbo ir asmeninio gyvenimo bei kurti palankią darbo aplinką. 2024 m. gegužės 9 d. NTAKD direktoriaus įsakymu Nr. T1-29 „Dėl Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“ atnaujintos NTAKD vidaus tvarkos taisyklės.

Kad būtų laiku, nešališkai ir suprantamai didinamas visuomenės informavimas apie instituciją, visuomenei nuolat teikiama patikima informacija apie NTAKD veiklą. 2024 m. didelis dėmesys buvo skiriamas bendravimui su žiniasklaida. NTAKD komunikacijos planas, patvirtintas 2023 m. gegužės 20 d. direktoriaus įsakymu Nr. T1-34 „Dėl Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento komunikacijos plano tvirtinimo“, buvo įgyvendintas 100 proc.

